

2 Sukupuoli

Sukupuoli: kehotyyppi vai sosiaalinen olemus?.....	5
Sukupuolen käsitteitä biologiassa.....	8
Sukusoluihin perustuva gameettinen sukupuoli	8
Kromosomeihin perustuva genotyyppinen sukupuoli	8
Sukuelimiin perustuva fenotyyppinen sukupuoli	9
Sukupuoli Raamatun aikakaudella	10
Sukupuoli Vanhassa Testamentissa	11
Sukupuoli muinaisessa Egyptissä	14
Sukupuoli Uudessa Testamentissa	14
Sukupuoli Rooman valtakunnassa.....	15
Kolmen muinaisen yhteiskunnan vertailua	16
Sukupuolen käsitteitä nykyaikana.....	18
Kehotyyppi modernissa ajattelussa	18
Ihmisen sosiaalinen olemus modernissa ajattelussa.....	20
Hermafrodiitit 1600- ja 1700-luvun Englannissa	20
Kehotyypistä täysin riippumaton sosiaalinen olemus.....	21
Sosiaalinen itseilmaisuu ja sosiaalinen identiteetti	22
Onko sosiaalinen identiteetti taipumus vai valinta?	25
Juridinen sukupuoli	26

93 erilaista sosiaalista identiteettiä.....	28
Sosiaalisten sukupuolien ideologia ja sen vastainen liike	33
Väärin sukupuolittaminen.....	33
Kehotyyppin ja sosiaalisen olemuksen BSUG/MOW-luokittelu....	35
Kehotyyppi (BSUG)	36
Sosiaalinen olemus (MOW).....	37
Juridinen sukupuoli (mow).....	38
Tyypillisiä ihmisiä: BM-mies ja GW-nainen	40
Monenlaisia ihmisiä, BSUG/MOW-luokituksen mukaan	41
Sukupuolen itsemäärittelyyn liittyviä ongelmia.....	42
Trans-kehollisuuteen liittyviä eettisiä kysymyksiä.....	44
Trans-olemus vaihtoehtona trans-kehollisuudelle	49
Sosiaalisten sukupuolien roolit.....	54

Sukupuoli: kehotyyppi vai sosiaalinen olemus?

Englannin kielessä on 1970-luvulta alkaen yleistynyt sellainen käytäntö, että ”sex” tarkoittaa henkilön fyysistä kehotyyppiä, ja ”gender” tarkoittaa sosiaalista olemusta, tai alkuperäisen määritelmän mukaan ”roolia” jossa henkilö elää yhteiskunnassa.¹

Sosiaalinen olemus eli ”gender” on käsite, jolla tarkoitetaan miehekästä tai naisellista pukeutumista ja kaunistautumista (riippumatta siitä, minkä kehotyyppin sukuelimet hänellä on), sekä sitä että henkilöä sanotaan ”mieheksi” tai ”naiseksi” (tai joksikin muuksi vaihtoehdoksi). Lisäksi se voi tarkoittaa miehelle tai naiselle tyypillistä käyttäytymistä —

¹ Wikipedia 2022. Gender, väliotsikko History of the concept. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender#History_of_the_concept [25.10.2022].

jos sosiaalisten sukupuolien teoriaa kannattavien tahojen keskuudesta löytyy vielä joku, joka suostuu tunnustamaan että miehen ja naisen käyttäytymisessä on eroja. (Kyseinen teoria on kuitenkin laadittu alun perin juuri sellaisten havaintojen perusteella.²)

Suomen kielessä on viime vuosiin asti viitattu ihmisen kehotyyppiin ja sosiaaliseen olemukseen yhdellä sanalla: ”sukupuoli”. Nyt meillä kiistellään siitä, kumpaa näistä kahdesta käsitteestä sana ”sukupuoli” tarkoittaa yksinoikeudella, siten että toinen merkitys ei olisi enää sallittu tulkinta. Toisaalta myös englannin kielessä kiistellään siitä, tarkoittavatko sanat ”man” (mies) ja ”woman” (nainen) henkilön kehotyyppiä vai sosiaalista olemusta.

Valtioiden lainsäädännöissä on alkanut yleistyä sellainen käytäntö, että juridinen sukupuoli tarkoittaa sosiaalista identiteettiä, eikä siinä oteta kantaa henkilön kehotyyppiin lainkaan, ei välttämättä myöskään sosiaaliseen olemukseen. Seksologian ja lääketieteen kannalta tämä olisi ongelmallista, koska näissä tieteissä henkilön kehotyyppi on erittäin tärkeä tieto, mutta henkilön sosiaalinen identiteetti on yleensä vain toisarvoinen sivuseikka.

Jos henkilö on syntynyt tyttönä, mutta myöhemmin hänen fyysistä kehotyyppiään on muokattu poikamaiseksi, siten että hänen vaginan alueensa on kirurgisesti muotoiltu peniksen näköiseksi esteettisesti, lääketieteen kannalta hänellä on tytön keho. Häneen eivät päde monet sellaiset tilastot ja tiedot, jotka pätevät niihin ihmisiin joilla on ollut penis syntymästä asti.

Jotta tilastot ja muut tiedot olisivat totta tieteessä edellytettävällä tarkkuudella, on välttämätöntä käyttää sellaisia termejä, joiden perusteena ei ole henkilön tämänhetkinen juridinen sukupuoli, eikä myöskään henkilön sukuelinten muoto tai tyyppi tällä hetkellä. Seksologian tai lääketieteen alan tekstin lukijalle ei voida jättää epäselväksi, millaisia ovat ominaisuuksiltaan ne ihmiset, joita joku tilasto tai tieto koskee.

Tässä teoksessa tarkoitan sanalla ”sukupuoli” yleensä yhteiskunnallista juridista käsitettä, tai muita sellaisia sanan ”sukupuoli” merkityksiä, joita mikään merkittävä taho ei

² Wikipedia 2022. John Money, väliotsikko Books on sexology. https://en.wikipedia.org/wiki/John_Money#Books_on_sexology [4.11.2022].

kyseenalaista tällä hetkellä. Kiistelyn kohteena olevien merkitysten kohdalla vältän termiä ”sukupuoli”, ja käytän sen sijaan termiä ”kehotyppi” (bodytype) tai ”sosiaalinen olemus” (social essence), riippuen siitä, kumpaa näistä kahdesta näkökulmasta tarkoitan kulloinkin.

Tällä ratkaisulla pyrin välttämään keskustelun jumiutumista tarpeettomaan kiistelyyn jonkun sanan merkityksestä, jota ei edes mainita Raamatussa, ottamalla käyttöön uusia termejä, joiden merkitykseen ei kohdistu kiistelyä (ainakaan toistaiseksi). Nykyhepreaksi sukupuoli on ”mīn”. Tämä sana on otettu Raamatusta, mutta Raamatussa sitä ei käytetä kertaakaan merkityksessä sukupuoli, vaan sen merkitys on aina eläinlaji tai kasvilaji.³

Kiistelyä kohdistuu myös käsitteiden ”mies” ja ”nainen” merkitykseen, samanlaisella perusteella. Tämän teoksen tekstissä pyrin siihen, että mieheen tai naiseen viittaavasta termistä voisi päätellä, tarkoitetaanko kehotyyppejä, sosiaalista olemusta, vai niitä molempia yhdessä.

Kuvailen henkilön kehotyyppejä sanalla ”tyttö” tai ”poika”, ja henkilön sosiaalista olemusta termillä ”miehekäs” (manly) tai ”naisellinen” (womanly).

Sanoilla ”mies” tai ”nainen” viitataan kehotyypin ja sosiaalisen olemuksen yhdistelmään, eli kehotyypiltään poikaan jolla on miehekäs sosiaalinen olemus, tai kehotyypiltään tyttöön jolla on naisellinen sosiaalinen olemus. Samanlaista käytäntöä noudatetaan Raamatun tekstissä, sekä lähes kaikessa kirjallisuudessa ennen 1970-lukua. Tämän teoksen taustatutkimuksissa on myös paljon tavallisten ihmisten haastatteluita, joissa ihmiset käyttävät termejä ”mies” ja ”nainen” näiden sanojen perinteisessä merkityksessä, tarkoittaen kehotyypin ja sosiaalisen olemuksen yhdistelmää edellä kuvatulla tavalla.

Juridinen sukupuoli, joka rekisteröidään valtion viranomaisten toimesta, on joskus riippumaton henkilön kehotyypistä tai sosiaalisesta olemuksesta, joten se tarvitsee oman terminologiansa. Tässä kirjassa viitataan henkilön juridiseen sukupuoleen useimmiten ilmauksilla ”juridinen mies” (man-in-law) tai ”juridinen nainen” (woman-in-law).

Lainausmerkeissä kirjoitettuna mikä tahansa sana voi

³ Bible Hub noin 2007. 4327 min. <https://biblehub.com/hebrew/4327.htm> [28.10.2022].

kuitenkin tarkoittaa mitä tahansa. Jos kirjoitan, että Suomen lainsäädännössä on juridiset sukupuolet ”mies” ja ”nainen”, tässä nuo sanat viittaavat näiden kategorioiden virallisiin nimiin. Termit on laitettu lainausmerkkeihin sen osoittamiseksi, että niiden merkitys saattaa olla eri kuin näiden sanojen merkitys muussa sellaisessa keskustelussa, jossa pyritään siihen että jokaisella termillä on tarkasti määritelty ja rajattu merkitys.

Sukupuolen käsitteitä biologiassa

Sukusoluihin perustuva gameettinen sukupuoli

Heteroseksuaalisilla olennoilla on kaksi sukupuolta lisääntymisen biologiassa: uros ja naaras. Olento voi olla myös sukupuoleton, joten käytännössä sukupuolen kategorioita on kolme.

Gameettinen sukupuoli perustuu siihen, tuottaako olento (terveenä ja hedelmällisessä iässä) suuria sukusoluja (jolloin kyseessä on naaras), vai paljon pienempiä sukusoluja (jolloin kyseessä on uros), vai ei kumpiakaan, jolloin olento on sukupuoleton.⁴

Lisääntymisen biologian kannalta ihminen on uros, jos hänellä on kivekset jotka tuottavat siittiöitä (kun henkilö on terve ja sukukypsässä iässä). Ihminen on naaras, jos hänellä on munasarjat jotka tuottavat munasoluja. Jos ihminen syntyi ilman kiveksiä ja munasarjoja, hän olisi gameettisesti sukupuoleton, lisääntymisen biologian kannalta katsottuna.

Yhteiskunnassa ollaan kiinnostuneita ihmisestä pääasiassa muista syistä ja muiden ominaisuuksien perusteella kuin kyky tuottaa sukusoluja lisääntymistä varten.

Kromosomeihin perustuva genotyyppinen sukupuoli

Ihmisen biologiassa miehen kromosomit ovat yleensä tyyppiä 46-XY, ja naisen kromosomit ovat tyyppiä 46-XX. Nämä kromosomien yhdistelmät korreloivat voimakkaasti muiden sukupuolen käsitteiden kanssa, joten ihmisen

⁴ Komonen, Atte 2020. Biologinen sukupuoli. Tieteessä Tapahtuu, 38(1). <https://journal.fi/tt/article/view/89802> [29.10.2022].

sukupuoli voidaan usein päätellä kromosomien perusteella. Ei kuitenkaan kaikissa tapauksissa.

On harvinaisia tapauksia, joissa tytöllä voi olla tyyppilliset pojan 46-XY-kromosomit, mutta silti hän on kiistattomasti tyttö keholtaan ja sukuelimiltään.⁵ Jos sukupuoli määriteltäisiin vain kromosomien perusteella, hänen genotyyppinen sukupuolensa olisi poika. Mutta hänen kehossaan ei ole minäänlaisia pojan ominaisuuksia. Tämän takia kromosomit eivät ole kovin mielekäs kriteeri ihmisen sukupuolen määrittämiseen.

Erittäin harvinaisissa tapauksissa ihmisen kromosomit voivat olla tyyppiä 47-XXY, 47-XXX, 47-XYY, 48-XXYY, 48-XXXY, 48-XXXX, 49-XXXXY tai 49-XXXXX. Ihmisellä voi olla epätavallinen kromosomien yhdistelmä siten että hän ei edes tiedä olevansa ”epätavallinen”.⁶ Hän voi elää täysin normaalia elämää miehenä tai naisena, eikä kukaan hänen kohtaamansa ihminen ole koskaan huomannut mitään epätavallista. Eivät edes lääkärit.

Jotkut kromosomien poikkeamat aiheuttavat oireita, joiden perusteella lääkärit osaavat epäillä että henkilön kehossa on jotain epätavallista. Osa kromosomien poikkeamista on vakavia terveydellisiltä vaikutuksiltaan, toiset hyvin lieviä oireiltaan, ja jotkut täysin oireettomia.

Moderni yhteiskunta ei ole kovin suuresti kiinnostunut kromosomeista sukupuolen määrittäjänä. Ihmisiä ei haluta määritellä erikseen 46-XY-miehiksi ja 47-XXY-miehiksi, vaan nämä molemmat ovat yksinkertaisesti vain ”miehiä”, jotka näyttävät ulkoisesti samanlaiselta, ja elävät suurinpiirtein samanlaista sosiaalista elämää.

Sukuelimiin perustuva fenotyyppinen sukupuoli

Ihmisen biologiassa vastasyntynyt lapsi voidaan todeta kehotyypiltään (eli sukuelinten fenotyyppiin perustuvalta sukupuoleltaan) pojaksi, jos hänellä on melko tyyppillisen näköinen penis ja kivekset. Lisäksi hänellä on todennäköisesti

⁵ Wikipedia 2022. XY gonadal dysgenesis. https://en.wikipedia.org/wiki/XY_gonadal_dysgenesis [29.10.2022].

⁶ The Focus Foundation staff noin 2022. X & Y Chromosomal Variations Are Common But Frequently Undiagnosed. The Focus Foundation. <https://the-focusfoundation.org/x-y-chromosomal-variations/> [29.10.2022].

eturauhanen, mutta sitä ei voi havaita kehon ulkopuolelta.

Vastasyntynyt lapsi voidaan todeta kehotyypiltään tytöksi, jos hänellä on melko tyypillisen näköiset sukuelimet. Lisäksi hänellä on todennäköisesti kohtu ja munasarjat, joita ei voi havaita kehon ulkopuolelta.

Noin yksi lapsi 4500:sta syntyy sukuelinten muodon osalta niin epäselvänä tapauksena, että lääkäri joutuu tutkimaan asiaa tarkemmin, ja mahdollisesti myös keskustelemaan lapsen vanhempien kanssa, mikä binäärinen sukupuoli määritellään lapselle, ja tehdäänkö hänen sukuelimilleen kirurgisia esteettisiä toimenpiteitä.⁷

Rakenteellisesti epäselvissä tapauksissa tytön klitoris voi olla niin suuri, että se näyttää penikseltä, tai pojan penis voi olla niin pieni, että se näyttää klitorikselta, ja kivekset ovat voineet jäädä syvälle kehon sisään.⁸ Tällaisissa tapauksissa lääkäri joutuu tutkimaan lapsen anatomiaa huolellisesti selvittääkseen, onko lapsella tytön vai pojan sukuelimet.

Ihmisten yhteiskunnissa on noudatettu eri aikakausina lähes poikkeuksetta sellaista ajattelutapaa, että jokainen ihminen on määritelty jommankumman binäärisen sukupuolen edustajaksi, vaikka sukuelinten muoto olisi kuinka epäselvä ja monitulkintainen.

Sukupuoli Raamatun aikakaudella

Tässä tekstissä siteerataan paljon Mooseksen lakia, mutta vain sellaisia kohtia, jotka ovat relevantteja kristillisen moraaliopin perinteessä. Joitakin seksuaalisuuteen tai sukupuoleen liittyviä kohtia Mooseksen laissa siteerataan systemaattisesti, ja toisia asioita jätetään kokonaan huomiotta: toden-näköisimmin rangaistuksia, tai sääntöjä jotka liittyvät muu-hun kuin yhden miehen ja yhden naisen väliseen vapaaehtoi-sesti solmittuun avioliittoon.

Tämä antaa historiallista näkökulmaa juutalais-kristilliseen moraaliseen ajatteluun, mutta ei välttämättä tarkoita,

⁷ Ogilvy-Stuart, Amanda L 2004. Early assessment of ambiguous genitalia. Arch Dis Child 2004;89, sivut 401–407. <https://adc.bmj.com/content/archdischild/89/5/401.full.pdf> [24.10.2022].

⁸ Yau, Mabel & Gujral, Jasmine & New, Maria I 2019. Congenital Adrenal Hyperplasia: Diagnosis and Emergency Treatment. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK279085/> [29.10.2022].

että Mooseksen laki olisi miltään osin voimassa⁹ kristinuskon aikakaudella.¹⁰ Kristinuskon moralioppia ja sen suhdetta Mooseksen lakiin tarkastellaan laajemmin kirjan luvussa ”Etiikka, moralioppi ja Raamatun tulkitseminen”.

Sukupuoli Vanhassa Testamentissa

Raamatussa korostetaan kahteen binääriseen sukupuoleen perustuvaa maailmankuvaa, ihmisten ja monien eläinten sosiaalisessa elämässä:

1 Moos. 1:27 ”Miespuoliseksi ja naispuoliseksi Hän loi heidät.”¹¹

Mooseksen laissa on myös kolmas sellainen sosiaalinen kategoria, joka perustuu henkilön kehon ominaisuuksiin: eunukki, hepreaksi ”sarīs”. Tällä tarkoitettiin miestä, jonka sukuelinten toiminnallisuus on erityisen selkeästi puutteellista jostain syystä:

5 Moos. 23:1 ”Älköön [kivekset] murskaamalla vahingoitettu ja penikseltään irtileikattu tulko Jahven kansankokoukseen.”¹²

Mooseksen lain käyttämä sanamuoto näyttää viittaavan vain sellaisiin sukuelinten vammoihin, jotka on tuotettu väkivaltaisesti ihmisen toiminnan kautta. Perinteisen juutalaisen tulkinnan mukaan ”sariseja” ovat kuitenkin myös sellaiset miehet, joiden sukuelimissä on jotain vikaa syntymästä asti.¹³ Myös Jeesus edustaa tällaista tulkintaa, ja mainitsee tämän sosiaalisen kategorian sen jälkeen kun Hän oli juuri keskustellut fariseusten kanssa siitä, että Jumala loi ihmisen mieheksi ja naiseksi:

Matt. 19:12 ”On nimittäin eunukkeja, jotka äidin kohdusta asti ovat syntyneet sellaisiksi, ja on eunukkeja, joista on tehty

⁹ Lauterbach, Jason 2020. Jesus did not abolish the law of Moses. Stay Biblical. <https://www.staybiblical.com/jesus-did-not-abolish-the-law/> [5.11.2022].

¹⁰ Manzon, Norman noin 2015. The Abolition of the Law. The Bible Study Project. <https://www.biblestudyproject.org/bible-study-library/the-christian-and-the-law-of-moses/part-1-the-abolition-of-the-law/> [5.11.2022].

¹¹ Hepreaksi: ”Zaḡar u neqevah barā oṭam.”

¹² Hepreaksi: ”Ló yaṗó pēzūā-dakkā u kērūt-šofḡah bi qēhal Yahweh.”

¹³ Hirsch, Emil G & Nowack, Wilhelm & Schechter, Solomon & Seligsohn, M 1906. Eunuch. The Jewish Encyclopedia. Funk and Wagnalls Company. <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/5904-eunuch> [24.10.2022].

eunukkeja ihmisten toimesta.”¹⁴

Suomalaisissa Raamatuissa sana ”eunukki” tai ”sarīs” on yleensä käännetty sanalla ”hoviherra”. Se oli eunukkien tyyppillinen ammatti Lähi-Idän kulttuureissa, joissa kuningas tarvitsi monille vaimoilleen vartijoita, joihin voi luottaa että he eivät harrasta seksiä kuninkaan vaimojen kanssa.

On teoriassa mahdollista, että jotkut hoviherrat eivät olleet kyvyttömiä harrastamaan seksiä, vaikka tämä olikin ominaisuus, jota monet moniavioiset kuninkaat edellyttivät haareminsa vartijoilta. Egyptin faaraon hoviherra Potifar oli ”sarīs”, mutta hänellä oli silti vaimo. Hänen vaimonsa halusi kuitenkin harrastaa seksiä Joosefin kanssa, ja yritti anella sitä päivästä toiseen.¹⁵ Jää epäselväksi, oliko syynä se että hänet oli annettu vaimoksi miehelle joka on kyvytön harrastamaan seksiä.

Mooseksen laki ei kiellä eunukkia avioitumasta, eikä eunukin määritelmä edellytä sitä, että henkilö on kyvytön harrastamaan seksiä. Avioliiton solmimiseen ei myöskään vaadita sitä, että henkilö kykenee harrastamaan seksiä.

Silloin kun on kyse syntyperäisestä eunukista, riittävä kriteeri on se että sukuelimissä on hyvin epätavallisia piirteitä esteettisesti. Jos miehen kahdesta kiveksestä toinen on viallinen, perinteisen juutalaisen tulkinnan mukaan se riittäisi määrittelemään hänen sosiaalisesti kategoriakseen eunukki.¹⁶ Mooseksen laki ei tarkenna, riittääkö se aiheuttamaan miehen sosiaalisesti kategoriaksi ”eunukki”, jos hänellä on jonkinlainen vamma vain toisessa kiveksessä.

Mualla Mooseksen laissa rajataan ihmisten soveltuvuutta papin työhön temppeleissä sillä perusteella, että heidän tulisi olla vartaloltaan täysin virheettömiä, ilman minkäänlaista vammaa.¹⁷ Sen vuoksi perinteinen juutalainen tulkinta vaikuttaa täysin mahdolliselta, että vamma vain yhdessä kiveksessä olisi ehkä riittänyt määrittelemään miehen sosiaalisesti kategoriaksi eunukki. Siinä tapauksessa jotkut eunukit olisivat olleet seksuaalisilta kyvyiltään täysin normaaleja

¹⁴ Kreikaksi: ”Eisin gar eunouchoi, hoitines ek koilias mētros egennēthēsan houtōs, kai eisin eunouchoi, hoitines eunouchisthēsan hypo tōn anthrōpōn.”

¹⁵ Vanha Testamentti. 1. Mooseksen kirja 39:6–10.

¹⁶ Hirsch, Emil G & Nowack, Wilhelm & Schechter, Solomon & Seligsohn, M 1906. Eunuch. The Jewish Encyclopedia. Funk and Wagnalls Company. <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/5904-eunuch> [24.10.2022].

¹⁷ Vanha Testamentti. 3. Mooseksen kirja 21:18–21.

miehiä. Sellainen mies ei olisi kuitenkaan ollut erityisen kiinnostava vaihtoehto palkattavaksi moniavioisen kuninkaan haaremin vartijaksi.

Kehotyypiltään epäselvänä syntynyt lapsi on Mooseksen lain aikakaudella määritelty luultavasti tytöksi siinä tapauksessa, että hänen sukuelimensä näyttivät sellaisilta, että aikuiseksi kasvetuaan hän voi luultavasti harrastaa seksiä naisen roolissa. Muissa epäselvissä tapauksissa lapsi on luultavasti määritelty syntyessään ”sarīsiksi”, jonka ajateltiin olevan jonkinlainen poika.

Puutteet kivesten toiminnassa ja testosteronin tuotannossa tekivät monesta sarīsista parrattoman ja fysiologialtaan korostetusti naisellisen.¹⁸ He erottuivat ulkoiselta olemukseltaan miehistä Israelin yhteiskunnassa, jossa lähes jokaisella aikuisella miehellä oli parta. Naisista tällaisten sarīsien olemus ei ehkä eronnut niin paljon, mutta heidän ilmeisesti oletettiin olevan enemmän miehiä kuin naisia sukuelinten osalta.

Raamatun yhteiskunta on korostetun heteroseksuaalinen miesten ja naisten maailma, mutta jotta tämä oli käytännössä mahdollista, tarvittiin kolmas kategoria niille henkilöille, jotka eivät sopineet miehen eikä naisen fysiologiseen ihanteeseen riittävän tarkasti. Tällaisia ihmisiä oli syntyperäisesti melko vähän, vain muutamia satoja noin kahden miljoonan ihmisen väestössä. Sitä on vaikea arvioida, kuinka paljon oli ihmisen toiminnan kautta tuotettuja ”sariseja”.

Kenen kanssa nämä ”sarīsit” saivat solmia avioliiton ja harrastaa seksiä? Sukuelinten epäselvä ulkomuoto ei tarkoita sitä, ettei henkilö voisi kyetä ja haluta harrastaa seksiä joskus elämänsä aikana. Juutalaisen perimätiedon mukaan ”sarīs” sai avioitua, ainakin ulkomaalaisen henkilön kanssa.¹⁹ Ja miksipä ei saisi, kun Mooseksen laki ei nimenomaisesti kiellä sitä.

¹⁸ Franklin, James L 2010. The Castrati, a physician’s perspective, part 2. Hektoen International Journal, vol. 2 issue 3 2010. Hektoen Institute of Medicine. <https://hekint.org/2017/01/30/the-castrati-a-physicians-perspective-part-2/> [27.10.2022].

¹⁹ Hirsch, Emil G & Nowack, Wilhelm & Schechter, Solomon & Seligsohn, M 1906. Eunuch. The Jewish Encyclopedia. Funk and Wagnalls Company. <https://www.jewishencyclopedia.com/articles/5904-eunuch> [24.10.2022].

Sukupuoli muinaisessa Egyptissä

Muinaisen Egyptin lainsäädännössä oli jo 100 vuotta ennen Joosefia ja Potifaria (noin 2000 eKr.) samat kolme henkilön kehon ominaisuuksiin perustuvaa sosiaalista kategoriaa kuin Mooseksen laissa: nainen, mies ja eunukki.²⁰ Oliko muinaisessa Egyptissä ja Mooseksen laissa kolmen juridisen ”sukupuolen” järjestelmä? Riippuu siitä, mitä halutaan tarkoittaa sukupuolen käsitteellä. Raamatussa ei esiinny sanaa ”sukupuoli” kertaakaan.

1 Moos. 39:1 ”Potifar, faaraon eunukki, henkivartijoiden päällikkö, egyptiläinen mies.”²¹

Faaraon hoviherra Potifariin viitataan sanoilla ”mies” ja ”eunukki” samassa virkkeessä. Vanhan ja Uuden Testamentin kieliopissa eunukkeihin viitataan aina maskuliinisella ilmauksella, ja useimmat eunukit olivat täysin kiistattomasti miehiä alkuperältään. Ainakaan Israelissa ei ilmeisesti ajateltu eunukkien olevan ”kolmas sukupuoli” siinä mielessä, etteivät he olisi samalla myös miehiä. Kyseessä oli sosiaalinen kategoria sellaisille henkilöille, joiden ei ajateltu ehkä kykenevän tuottamaan terveitä jälkeläisiä yhteiskuntaan.

Sukupuoli Uudessa Testamentissa

Jeesus mainitsee, että jotkut ihmiset ovat tehneet itsestään ”sarisin” omasta tahdostaan. (On epäselvää, viittaako ”taivaiden valtakunnan takia” heihin, vai jakeen loppuosaan.)

Matt. 19:12 ”Ja on eunukkeja, jotka ovat tehneet itsestään eunukin :: taivaiden valtakunnan takia :: joka kykenee hyväksymään, hyväksyköön.”²²

Jeesus mainitsee tämän vain lyhyesti ja ohimennen, selittämättä tarkemmin, mitä hyötyä tai haittaa tällaisesta radikaalista ratkaisusta olisi, ja ilmaisematta kovin selkeästi moraalista paheksuntaa tai hyväksyntää. Mitä Jeesus tarkoittaa sanoessaan: ”joka kykenee hyväksymään, hyväksyköön”? Mitä meidän tulisi hyväksyä?

²⁰ Wikipedia 2022. Third gender, väliotsikko Egypt. https://en.wikipedia.org/wiki/Third_gender#Egypt [24.10.2022].

²¹ Hpreaksi: ”Pōtīfar, sērīs par^coh, śar ha ṭabbāḥīm, iś miṣrī.”

²² Kreiakaksi: ”Kai eisin eunouchoi, hoitines eunouchisan heautous :: dia tēn basileian tōn ouranōn :: ho dynamenos chōrein, chōreitō.”

Mooseksen laki ei kiellä ihmistä pyrkimästä sarisiin asemaan, joten Jeesuksella ei ollut tarvetta varoittaa ihmisiä rikkomasta Mooseksen lakia tässä asiassa. Olisi ollut huomaavaista, jos Mooseksen laki kieltäisi ihmisiä tekemästä toisesta ihmisestä sarisia, vastoin hänen tahtoaan. Tämä näkökulma sisältyy käskyyn ”rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi”, mutta käytännössä yhteiskunta ei toimi kovin hyvin tuollaisen yleispätevän periaatteen varassa, vaan jokainen asia, mitä ihmisten halutaan välttävän tekemästä, pitäisi kieltää erikseen laissa.

Jeesus mainitsee, että sariseja tuotettiin myös tahallisesti, kaikki eivät olleet syntyperäisiä.²³ Israelin väkiluku oli Jeesuksen aikaan ehkä noin 2 miljoonaa.²⁴ Jos yksi syntynyt lapsi 5000:sta oli kehotyypiltään epäselvä tapaus, syntyperäisiä sariseja olisi ollut Israelissa noin 400. Kuninkailta ja rikkailta saattoi olla tarvetta tätä suurempaan määrään luotettuja henkilökohtaisia palvelijoita.

Sukupuoli Rooman valtakunnassa

Uuden Testamentin aikakaudella Israel oli osa Rooman valtakuntaa. Rooman lainsäädännössä oli kaksi binääristä sukupuolta ja kolme kehotyyppiä, samoin kuin Mooseksen laissa. Kolmas kehotyyppi niille henkilöille, joilla ei ollut tarpeeksi tyyppillisen näköisiä tytön tai pojan sukuelimiä, oli nimeltään ”hermafrodiitti”. Tämä kehotyyppin kategoria oli filosofisesti neutraali akselilla tyttö vs. poika.

Rooman lain mukaan hermafrodiitti piti määritellä binääriseltä sukupuoleltaan mieheksi tai naiseksi, sillä perusteella, olivatko hänen sukuelimensä ulkomuodoltaan enemmän tytön vai pojan sukuelimien kaltaisia. Henkilön juridiset oikeudet ja velvollisuudet perustuivat binääriseen sukupuoleen.²⁵ Tilanne saattoi olla samanlainen myös Mooseksen laissa, sarisin kohdalla. Mooseksen laki ei tarkenna tätä asiaa.

²³ Uusi Testamentti. Matteus 19:12.

²⁴ Wikipedia 2022. Historical Jewish population comparisons. https://en.wikipedia.org/wiki/Historical_Jewish_population_comparisons [27.10.2022].

²⁵ Wikipedia 2022. Sex assignment, väliotsikko History. https://en.wikipedia.org/wiki/Sex_assignment#History [29.10.2022].

Kolmen muinaisen yhteiskunnan vertailua

Nyt kun olemme tarkastelleet historiallisia ”miehen”, ”naisen” ja epäselvän kolmannen kehotyyppin kategorioita kolmessa yhteiskunnassa, jotka on mainittu Raamatussa (muinainen Egypti, Israelin kuningaskunta ja Rooma), voimme arvioida, miten nämä käsitteet luokiteltaisiin modernissa ajattelussa.

Kaikissa näissä kolmessa yhteiskunnassa ajattelun perustana on käsitys kahdesta ihanteellisesta kehotyypistä: virheetön mies (poika) ja nainen (tyttö). Lisäksi on määritelty kolmas kehotyyppin kategoria (eunukki, sarīs tai hermafrodiitti) niitä melko harvinaisia tapauksia varten, jotka eivät edusta kovin selkeästi kumpaakaan ihanteellista kehotyyppiä, tai joiden sukuelimiin on kohdistunut merkittävä vamma jossain vaiheessa elämää.

Jokainen ihminen määriteltiin binäärisen kehollisen sukupuolen edustajaksi: joko mieheksi tai naiseksi. Egyptissä ja Israelissa eunukin tai sarīsin määriteltiin luultavasti olevan aina ”mies”. Raamattu ei ainakaan mainitse yhtäkään esimerkkiä, jossa sarīs olisi määritelty ”naiseksi” binääriseltä sukupuoleltaan, siten kuin Rooman lain mukaan olisi voitu menetellä. Rooman laki velvoitti määrittelemään, onko kehotyypiltään hermafrodiitti henkilö ”mies” vai ”nainen” binäärisen sukupuolen kannalta.

Emme tiedä, olisiko kaikki Rooman lain mukaan ”naiseksi” määritellyt hermafrodiitit määritelty muinaisessa Israelissa ”naiseksi”, vai olisiko osa heistä määritelty ”sarīsiksi” ja osa ”naiseksi”. Kriteerit, joilla syntyneen lapsen kehotyyppi on määritelty epäselvässä tapauksessa, eivät sisälly Mooseksen lain teksteihin. Sellainen tieto on kulkenut perimätietona suusta suuhun.

Sosiaalisen olemuksen kategorioita oli kolme: mies, nainen, ja kolmas vaihtoehto (eunukki, sarīs tai hermafrodiitti). Jokainen kehotyyppi muodosti myös sosiaalisen olemuksen kategorian. Kolmannen kehotyyppin edustajaan viitataan kertomuksissa yleensä kehotyyppiin perustuvalla sosiaalisella olemuksella, ei binäärisen sukupuolen mukaisella termillä. Potifariin viitataan sekä ”eunukkina” että ”miehenä”. (Oletetaan, että ”eunukki” on hänen kehotyyppinsä, eikä vain hänen ammattinsa, ”hoviherra”. Hänen vaimonsa outo käytös Joosefin tarinassa puhuu sen puolesta, että ”eunukki” olisi ollut

Potifarin kehotyyppi.)

Binäärinen kehollinen sukupuoli ei ilmeisesti ollut ensisijainen käsite, jonka edustajaksi yksilö miellettiin, vaan kolmas kehotyyppi lienee ensisijainen henkilön sosiaalista olemusta määrittänyt kriteeri. Henkilö miellettiin sosiaalisesti ”mieheksi” tai ”naiseksi” vain siinä tapauksessa, että hänen kehotyyppinsä ei ollut kolmas epäselvä tai vammautettu vaihtoehto — vaikka sellainen henkilö oli myös ”mies” tai ”nainen” binääriseltä sukupuoleltaan.

Käsitteitä ”mies” ja ”nainen” käytettiin tarkoittamaan kolmea eri asiaa päällekkäin: binääristä filosofista sukupuolta, virheetöntä ihanteellista pojan tai tytön kehotyyppiä, sekä siihen perustuvaa sosiaalista olemusta. Useimmat ihmiset olivat ”miehiä” tai ”naisia” kaikissa näissä kolmessa merkityksessä. Kolmannen kehotyyppin edustajat olivat ”miehiä” tai ”naisia” vain yhdessä merkityksessä: binäärisen sukupuolen osalta.

Myös joissakin muissa saman aikakauden kulttuureissa määriteltiin kolmas ihmisyyden olomuoto, ”miehen” ja ”naisen” lisäksi. Mesopotamian kirjallisuudessa puhutaan jonkinlaisesta kolmannesta sukupuolesta noin vuodesta 1700 eKr. alkaen, ja Intian alueen uskonnollisissa teksteissä puhuttiin ihmisen sosiaalisen olemuksen kolmesta tyyppistä noin vuodesta 1500 eKr. alkaen.²⁶

Todennäköisin syy siihen, että muinaisissa kulttuureissa katsottiin tarpeelliseksi määritellä kolmas ihmisyyden olomuoto miehen ja naisen lisäksi, lienee se että pieni osa ihmisistä syntyy epätyyppilliseksi sukuelimiltään, tai kärsii hormonien vajaatoiminnasta tai toteutumatta jäävästä murrosiästä, eikä tilannetta osattu korjata kirurgisesti tai hormonihoidoilla, kuten on mahdollista nykyään. Myös sukuelinten vammautuminen tahallisesti tai tapaturmaisesti on usein katsottu perusteeksi määritellä ihminen muuhun kategoriaan kuin terve ja täysivaltainen yhteiskunnan jäsen.

Näyttää epätodennäköiseltä, että syy kolmannen ”sukupuolen” määrittelemiseen olisi ollut ihmisten käyttäytyminen tai pukeutuminen. Sellainen näkökohta olisi todennäköisemmin tulkittu seksuaaliseksi suuntautumiseksi kuin sukupuolen kriteeriksi. Sukupuolen käsite on perustunut kehon ominaisuuksiin lähes kaikissa tunnetuissa historiallisissa

²⁶ Wikipedia 2022. Third gender, väliotsikko History. https://en.wikipedia.org/wiki/Third_gender#History [24.10.2022].

yhteiskunnissa, aina 1970-luvulle asti.²⁷

Sukupuolen käsitteitä nykyaikana

Kehotyyppi modernissa ajattelussa

Nykyaikainen lääketiede tietää kromosomeista ja ihmisen fysiologiasta paljon enemmän kuin tiedettiin Mooseksen lain aikakaudella, mutta käytännön seuraus tästä ei ole se, että ihmisiä kohdeltaisiin monipuolisemmin erilaisten kehotyyppien edustajina. Päinvastoin, juridisten kehotyyppien määrä on vähentynyt kahteen.

Kolmas kehotyyppin kategoria, hermafrodiitti (tai saris tai eunukki) on jäänyt lähes tarpeettomaksi juridisesti ja sosiaalisesti, kun lääketiede on oppinut muokkaamaan epäselviä tapauksia kirurgisesti ja hormonihoidoilla näyttämään melko tyyppilliseltä pojalta tai tytöltä. Kehotyyppin epäselvyys ei toisaalta rajoitu välttämättä vain sukuelinten muotoon. Murrosiässä voi tulla vastaan uusia ongelmia, jos keho alkaa kehittyä eri sukupuolelle tyyppilliseksi kuin määriteltiin lapsen kehotyyppiksi syntymän jälkeen.

Vielä nykyaikanakin on harvinaisia tapauksia, joissa lääketieteen saavuttama lopputulos jää varsin epätäydelliseksi, ja henkilö huomaa olevansa hyvin epätavallinen ja ehkä epäkelpo oman kehotyyppinsä edustaja. Siitä voi muodostua psykologinen taakka, jos henkilö kokee riittämättömyyttä täyttää niitä odotuksia, joita ihmiset yleensä kohdistavat sille kehotyypille, jonka edustajaksi hänet on määritelty.

Raamatun aikakaudella käytetty sarisin kategoria oli tunnustus sille käytännön tosiasialle, että kaikkia ihmisiä ei ollut mahdollista sovittaa virheettömään pojan tai tytön kehotyyppin ihanteeseen. Asiassa on mahdollista nähdä sekä hyviä että huonoja puolia. Ihminen julistettiin fysiologialtaan jollain tavalla epäkelvoksi, joka ei täytä virheettömän ihmisyyden kriteereitä. Tämä voidaan nähdä leimaavana ja alentavana.

Toisaalta ihminen julistettiin myös vapaaksi kaikenlaisista odotuksista ja vaatimuksista, joita liittyy miehuuteen ja naiseuteen. Se saattoi olla vapauttava kokemus, joka tarjosi

²⁷ Wikipedia 2022. Gender, väliotsikko History of the concept. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender#History_of_the_concept [29.10.2022].

ihmiselle myös selityksen kuka hän on, ja miksi hän on erilainen kuin muut.

Joissakin valtioissa viranomaiset ovat viime aikoina esittäneet kritiikkiä niitä kriteereitä kohtaan, joiden perusteella lapsen sukuelinten tulkitaan olevan ”epänormaalit” ja kirurgisen muokkauksen tarpeessa. Amerikkalainen järjestö InterACT lobbaa poliittisesti sen puolesta, että lasten epätyypillisiä sukuelimiä ei korjattaisi kirurgisesti, ennen kuin lapsi on kasvanut siihen ikään että hän voi itse päättää asiasta.²⁸

Epätyypillisten sukuelimien lääketieteellinen korjaaminen varhaisessa lapsuudessa on lainsäädännöllä kiellettyä tällä hetkellä Albaniassa, Intiassa, Keniassa, Maltalla, Portugalissa, Saksassa ja Uruguayssa.²⁹ Muissa valtioissa se on sallittua ja vakiintunut käytäntö.

Aihetta koskevassa eettisessä pohdinnassa huomioidaan ihmisen oikeus päättää omaa kehoaan koskevista peruuttamattomista muutoksista, mutta myös yhteiskunnan ja lääketieteen kokemus velvollisuus ehkäistä sitä, että ihminen joutuisi elämään lapsuutensa sen ajatuksen ja tunteen kanssa, että hänen sukuelimensä ovat epänormaalit ja epämuodostuneet, erilaiset kuin kaikilla muilla.

Jos lapsen kehotyyppi voidaan tunnistaa luotettavasti ja kiistattomasti, ja sukuelinten epätavallista rakennetta osataan muokata kirurgisesti paljon tyypillisemmän näköiseksi, lienee tilastollisesti todennäköistä, että henkilön elämä lapsuudessa tulee olemaan onnellisempaa ja vähemmän ahdistunutta, jos hänen sukuelintensä rakenne on korjattu kirurgisesti — verrattuna siihen että hän eläisi lapsuutensa sellaisten sukuelinten kanssa, joiden hän mieltää olevan epämuodostuneet.

Jos synnyynnäisen epämuodostuman korjaaminen on mahdollista, olisi eettisesti kyseenalaista jättää epämuodostuma tahallaan jäljelle, ajatellen toiveikkaasti, että ehkä lapsi ja kaikki hänen kaverinsa oppivat ajattelemaan asiasta positii-visesti. Todennäköisesti eivät opi. Sen vuoksi tällainen ihmiskoe voidaan nähdä moraalittomana, jos se todennäköisesti aiheuttaisi lapselle surua ja ahdistusta, jonka pystyisimme

²⁸ ISNA staff ca. 2008. Our Mission. Intersex Society of North America. <https://isna.org/> [2.11.2022].

²⁹ Wikipedia 2022. Intersex human rights, väliotsikko Intersex rights by jurisdiction. https://en.wikipedia.org/wiki/Intersex_human_rights#Intersex_rights_by_jurisdiction [2.11.2022].

välttämään jos haluaisimme.

On olemassa myös sellaista surua ja ahdistusta, jota emme pysty välttämään, vaikka haluaisimme. On olemassa epämuodostumia ja vammoja, joita lääketiede ei osaa korjata. Se että lääketiede ei kykene kaikkeen, ei ole peruste sille että lääketieteen tulisi jättää tekemättä myös se mihin se kykenee.

Lapsen sukuelinten ja kehotyypin tulkitsemisessa ei kuitenkaan saisi tapahtua virhettä. Jos on aihetta olettaa, että kehotyypin määrittäminen voi mahdollisesti mennä pieleen varhaisessa lapsuudessa, se olisi moraalinen peruste jättää sukuelinten kirurginen hoito tekemättä esimerkiksi ennen murrosikää. Tähän aiheeseen liittyvää juridista ja moraalista harvinaisuutta tehdään tällä hetkellä monessa valtiossa, ovatko nykyiset käytännöt ja kriteerit hyviä kaikissa tapauksissa, vai onko sellaisia usein toistuvia tapauksia, joissa sukuelinten lääketieteellinen korjaaminen olisi viisaampaa jättää myöhempään vaiheeseen elämässä.

Modernin kristinuskon kannalta on eettinen kysymys, pitäisikö yhteiskunnassa saavutettua lähes täydellistä kahden kehotyypin hygieniata puolustaa kaikin keinoin, hyväksymättä minkäänlaisia poikkeuksia, vai olisiko kahdesta kehotyypistä poikkeavan kolmannen kategorian tunnustaminen enemmän hyödyksi kuin haitaksi niille ihmisille, joiden kehotyypin korjaaminen virheettömäksi pojaksi tai tytöksi ei edellenkään ole mahdollista modernille lääketieteelle. On syytä muistaa, että Jeesus mainitsee kolmannen kehotyypin, joka voi olla syntyperäinen tai seurausta ihmisen omasta tahdosta.³⁰

Ihmisen sosiaalinen olemus modernissa ajattelussa

Hermafrodiitit 1600- ja 1700-luvun Englannissa

Myöhäisen keskiajan Englannissa kehotyypiltään epäselvän eli hermafrodiitin henkilön juridista binääristä sukupuolta saatettiin tarkistaa oikeudenkäynnissä vielä aikuiseenakin. Käytäntö oli vaihtelevaa, määriteltiinkö hermafrodiitin binäärinen sukupuoli lääkärin kirjoittaman anatomisen lausunnon perusteella (jolloin se perustui varsin suoraviivaisesti

³⁰ Uusi Testamentti. Matteus 19:12.

kehotyypiin), vai tehtiinkö päätös kysymällä mielipidettä tavallisilta ihmisiltä, jotka tunsivat tuon ihmisen henkilökohtaisesti.³¹

Jos ratkaisu tehtiin kysymällä mielipidettä ihmisiltä, siinä tapauksessa ratkaisu perustui käytännössä henkilön sosiaaliseen olemukseen, ottamatta kantaa hänen sukuelintensä rakenteeseen, koska ihmisillä oli vapaus olla henkilön binäärisestä sukupuolesta muutenkin mieltä kuin mitä lääkärin anatonomin selonteko osoitti.

1600- ja 1700-luvun Englannissa jotkut kehotyypiltään epäselvät henkilöt saivat luultavasti juridisen binäärisen sukupuolen, joka oli eri kuin mitä lääkäri olisi määritellyt heidän binääriseksi sukupuolekseen anatomian perusteella. Nämä olivat toisaalta anatomisesti erittäin epätavallisia yksilöitä. Englannissa ei ollut sellaista ajattelutapaa, että fysiologialtaan tyyppinen mies tai nainen saisi valita juridisen binäärisen sukupuolensa, tai että se voitaisiin päättää kansanäänestyksellä.

Kehotyyppistä täysin riippumaton sosiaalinen olemus

Sellainen sosiaalisen olemuksen käsite ("sukupuoli", gender), joka määritellään täysin riippumattomaksi henkilön kehotyypistä, alkoi yleistyä tieteellisessä ajattelussa vuodesta 1955 alkaen, jolloin seksologi John Money esitti ajatuksen, että sukupuoli voidaan nähdä myös sosiaalisena "roolina". 1970-luvulla feministiset tutkijat keskustelivat paljon henkilön sosiaalisesta roolista ja olemuksesta, erillisenä ja riippumattomana hänen kehotyypistään.³²

Toisaalta jo Mooseksen laki kohtelee henkilön kehotyypistä, sosiaalista olemusta ja sosiaalista roolia kolmena erillisenä ilmiönä. Kehotyypiltään pojalle oli kiellettyä pukeutua naiselle tyyppisiin vaatteisiin.³³ Ihmisen kehotyyppi ja

³¹ Sudai, Maayan 2021. Sex Ambiguity in Early Modern Common Law (1629–1787). Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/core/journals/law-and-social-inquiry/article/sex-ambiguity-in-early-modern-common-law-16291787/1F04AA53FF7160425C4023CB006EAF74> [31.10.2022].

³² Wikipedia 2022. Gender, väliotsikko History of the concept. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender#History_of_the_concept [25.10.2022].

³³ Vanha Testamentti. 5. Mooseksen kirja 22:5.

sosiaalinen olemus on siis hahmotettu erillisiksi käsitteiksi, jotka voivat olla loogisesti ristiriidassa keskenään. Mooses ei kuitenkaan suhtaudu siihen hyväksyvästi, kuten 1970-luvun feministit, että ihmisen kehotyyppi ja sosiaalinen olemus saivat olla toisistaan riippumattomia ihmisten arkielämässä.

Mooseksen laki määrää ihmisille myös sosiaalisia rooleja kehotyypin perusteella. Esimerkiksi sen, että kehotyypiltään poika oli vastuussa aviopuolisonsa elatuksesta, ja sai avioitua vain kehotyypiltään tytön kanssa.³⁴ Myös tässä on hahmotettu, että ihmisillä on sosiaalisia rooleja, jotka voisivat teoriassa sekoittua monella tavalla suhteessa heidän kehotyyppiinsä ja sosiaaliseen olemukseensa, mutta mahdolliset yhdistelmät rajattiin lainsäädännöllä vain niihin vaihtoehtoihin, joiden ajateltiin olevan hyväksi ihmisille ja yhteiskunnalle.

Tällä tavoin kehotyyppi, sosiaalinen olemus ja sosiaalinen rooli esiintyvät erillisinä ilmiöinä jo Raamatussa, mutta eivät määriteltyinä filosofisesti, eivätkä vapaina toisiinsa nähden, vaan määrättyinä noudattamaan tietynlaista loogista järjestystä. Määräyksen antaja on ollut tietoinen siitä, että ilman määräystä näiden käsitteiden väliset suhteet voisivat toteutua toisinkin, mutta asioiden ei haluttu olevan toisin.

Sosiaalinen itseilmaisu ja sosiaalinen identiteetti

Teoria ihmisen olemuksesta on nykyään jo niin monimutkainen, että sen ymmärtämiseen tarvitaan yliopistollinen tutkinto. Silti tavallisen kansan oletetaan ymmärtävän sitä ja huomioivan sen omassa arkielämässään. Sosiaalisen itseilmaisuuden ja sosiaalisen identiteetin välinen käsitteellinen ero tarjoaa esimerkin siitä, kuinka yksityiskohtainen ja vaikeasti hahmotettava moderni sukupuolien teoria voi olla.

Sosiaalinen itseilmaisu ("gender expression") on ihmisen sosiaaliseen olemukseen liittyvä käsite, joka tarkoittaa stereotyyppisiä yksityiskohtia henkilön ulkoisesti havaittavassa olemuksessa. Esimerkiksi sitä, että naisella on pitkät hiukset ja miehellä on lyhyet hiukset, tai naispuolisella poliitikolla on leninki ja miespuolisella poliitikolla on kravatti ja puku, siksi että nämä henkilöt haluavat tietoisesti korostaa sosiaalisen olemuksensa stereotyyppistä naisellisuutta tai miehekkyyttä. He ilmaisevat itseään naisellisesti tai

³⁴ Vanha Testamentti. 2. Mooseksen kirja 21:10.

miehekkäästi, tavalla jonka muut ihmiset voivat havaita, ja joka on tarkoitettu muiden ihmisten nähtäväksi ja tulkittavaksi tietyllä tavalla.

Toisaalta jotkut naiset eivät halua ilmaista itseään perinteisen naisellisellä tyylillä. Heillä on lyhyet hiukset, housut ja T-paita. Tämä voidaan nähdä jopa kritiikkinä sosiaalisen olemuksen stereotyyppistä käsitettä kohtaan: he tietävät olevansa kehotyypiltään tyttöjä, ja olettavat kelpaavansa muille ihmisille naisina tämän fysiologisen ominaisuuden perusteella, riippumatta siitä miten he käyttäytyvät tai pukeutuvat.

Tällainen näkökulma ei ole harvinainen perinteisessä feminismissä, jossa on haluttu vapauttaa naiset kaikenlaisista stereotyyppisistä pukeutumisen ja käyttäytymisen malleista, joita liittyy naisellisuuden käsitteeseen. Tämä muodostaa haasteita sen ajatuksen mielekkyydelle, että naisellisuus olisi sosiaalinen olemus, jolla on stereotyyppisiä ominaisuuksia, ja että olisi relevanttia määritellä ihmistä sosiaalisen olemuksen perusteella lainkaan. Tällaista ajattelutapaa kutsutaan ”sosiaalisia sukupuolia kohtaan kriittiseksi feminismiksi” (gender-critical feminism).³⁵

Poikamaisesti pukeutuva nainen ei välttämättä halua tulla tunnetuksi miehekkäänä, väärin käyttäytyvänä naisena, vaan hän haluaa ehkä tulla tunnetuksi naisena kehotyypinsä perusteella, ilman muita reunaehtoja. Tällainen ajattelutapa, että ihmisen määrittelee hänen kehotyypinsä riippumatta hänen ulkoisesta olemuksestaan, on ristiriidassa sen filosofian kanssa, että ihmisen määrittelee hänen sosiaalinen olemuksensa riippumatta hänen kehotyypistään. Feminismissä on jyrkkä ideologinen jakolinja tämän aiheen kohdalla, miten naiseus tulee määritellä, kehotyypin perusteella vai sosiaalisen olemuksen perusteella.

Tämän ideologisen erimielisyyden osapuolet feminismissä voivat suhtautua toisiinsa avoimen vihamielisesti, väitettynä ihmisoikeuksien rikkojina. Toinen osapuoli siksi, että ihmisellä tulisi olla oikeus määritellä itsensä naiseksi, jos hän haluaa olla nainen. Ja toinen osapuoli siksi, että kehotyypiltään tytöille tulisi varata yhteiskunnassa turvallisia tiloja, joissa ei ole läsnä yhtäkään kehotyypiltään poikaa. Kirjailija

³⁵ Wikipedia 2022. Feminist views on transgender topics, väliotsikko Gender critical feminism/trans-exclusionary radical feminism. https://en.wikipedia.org/wiki/Feminist_views_on_transgender_topics#Gender_critical_feminism/trans-exclusionary_radical_feminism [1.11.2022].

Joanne K. Rowling on yksi maailman rakastetuimpia ja samalla vihatuimpia ihmisiä, koska hän on ottanut julkisesti kantaa tähän asiaan, tavalla joka ihastuttaa yksisiä ja vihastuttaa toisia.³⁶

Myös joidenkin kehotyyppiä kirurgisesti vaihtaneiden trans-kehollisten ja vain juridista sukupuolta vaihtaneiden trans-olemuksellisten välillä kulkee samanlainen ideologinen jakolinja. Nämä kaksi tahoja eivät hyväksy toistensa ajattelua aina edes sen vertaa, että he mahtuisivat jäseniksi samaan LGBT-väen etujärjestöön.

Jotkut trans-keholliset vastustavat juridisen sukupuolen itsemäärittelyä³⁷ sen vuoksi, että he pelkäävät sen johtavan ylilyönteihin ja moraalisiin skandaaleihin³⁸, jotka voivat kääntää yleisen mielipiteen sitä ajatusta vastaan, että juridisen sukupuolen vaihtaminen on yleensäkin sallittua yhteiskunnassa.

Sosiaalinen identiteetti ("gender identity") on toinen sosiaaliseen olemukseen melko läheisesti liittyvä käsite, joka tarkoittaa henkilön omaa käsitystä itsestään. Normaalisti voidaan olettaa, että henkilö osoittaa sosiaalisella itseilmaisullaan julkisesti, millainen hänen sosiaalinen identiteettinsä on. Jos ihminen kokee naisellisen sosiaalisen identiteetin omakseen, hän todennäköisesti ilmaisee itseään naisellisesti, ja ko-rostaa naisellisia piirteitä ulkoisessa olemuksessaan, esimer-kiksi tavalla joita on lueteltu edellä.

Tämä ei kuitenkaan voi toteutua, jos henkilö elää yhteiskunnassa tai yhteisössä, jossa on esimerkiksi kiellettyä käyttää vastakkaisen kehotyypin edustajien tyyppillisiä vaatteita (kuten oli Mooseksen lain aikakaudella), tai jos henkilö pelkää maineensa puolesta. Tällaisten syiden takia on mahdollista, että henkilö haluaa edustaa tiettyä sosiaalista identiteettiä, mutta käytännössä hän ei kuitenkaan osoita sitä sosiaalisella itseilmaisulla. Ei uskalla osoittaa.

³⁶ Milne, Amber & Savage, Rachel 2020. Explainer: J. K. Rowling and trans women in single-sex spaces: what's the furor? Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-britain-lgbt-rowling-explainer-trfn-idUSKBN2313AI> [1.11.2022].

³⁷ LHB-Liitto 2022. Haastattelu: trans ja toista mieltä. <https://lhb-liitto.fi/2022/06/08/trans-ja-toista-mielta/> [24.10.2022].

³⁸ Bellamy-Walker, Tat 2022. N.J. trans prisoner who impregnated 2 inmates transferred to men's facility. NBC News. <https://www.nbcnews.com/nbc-out/out-news/nj-trans-prisoner-impregnated-2-inmates-transferred-mens-facility-rcna38947> [1.11.2022].

Vallitsevan ajattelun mukaan ihmisellä tulisi olla oikeus valita oma sosiaalinen identiteettinsä, riippumatta siitä mikä hänen kehotyypinsä on, ja myös riippumatta siitä millaista hänen sosiaalinen itseilmaisunsa on. Tilanne voi mennä varsin sekavaksi, jos ihmisen sanotaan olevan ”nainen”, mutta tämä tieto ei kerro, onko hänen kehotyypinsä tyttö vai poika, eikä myöskään sitä, onko hänen sosiaalinen itseilmaisunsa naisellista vai miehekästä. Tämä tieto kertoo vain sen, millaisia ajatuksia hänellä on.

Sosiaalisten sukupuolien teorian ajattelutapaa olisi monimutkaista ymmärtää siinäkin tapauksessa, että siitä keskusteltaisiin täsmällisillä termeillä, joista voi päätellä tarkasti, millaisesta henkilöstä on kyse. Kun yleisenä käytäntönä on käyttää sellaisia termejä, joilla ei ole tarkkaa merkitystä, vaan sana voi tarkoittaa montaa erilaista asiaa, tilanteen ymmärtäminen käy maallikolle täysin mahdottomaksi.

Tässä teoksessa noudatan sellaista käytäntöä, että termi ”sosiaalinen olemus” tarkoittaa sosiaalisen itseilmaisun ja sosiaalisen identiteetin yhdistelmää, jotka ovat loogisesti yhdenmukaisia. ”Miehekäs sosiaalinen olemus” tarkoittaa henkilöä, jonka sosiaalinen itseilmaisu on miehekästä, ja joka kokee sosiaalisen identiteettinsä olevan ”mies”.

Mutta olisiko sellainen identiteetti ”sosiaalinen”, jos siihen ei sisälly kaipuuta sosiaaliseen itseilmaisuun identiteetin mukaisella tavalla? Vai olisiko oikea termi silloin ”sisäinen identiteetti”?

Onko sosiaalinen identiteetti taipumus vai valinta?

Jos moderni sosiaalisen identiteetin käsite ei ole riippuvainen ihmisen kehotyypistä, millä perusteella ihmiselle valikoituu sosiaalinen identiteetti? Onko kyse ”haluamisesta”, jossa henkilö on aktiivinen toimija ja päätöksen tekijä, vai onko kyse passiivisesta ja spontaanista ”tuntemuksesta”?

Sosiaalisten sukupuolien teoriassa oletetaan pääsääntöisesti, että kehotyypin kanssa ristiriidassa olevan sosiaalisen olemuksen kaippu ei ole henkilön tekemä valinta, vaan henkilö syntyy tai kasvaa siihen passiivisesti, siten että kyse ei ole valinnan vapaudesta eikä mielipiteestä, vaan siitä, millainen

ihminen on joka tapauksessa, olipa se sallittua tai ei.³⁹ (Samanlainen ajattelu koskee myös homoseksuaalisuutta, ja lopulta melkein kaikkia ihmisen taipumuksia ja mieltymyksiä.)

Miten ihmiselle muodostuisi tämä kaipuu edustaa tietynlaista sosiaalista olemusta? Siitä ei vallitse yksimielisyyttä. Yksi teoria on sosiaalisen identiteetin synnynnäisyys, siten että se määräytyy joko geenien kautta, tai sikiön kehityksen aikana vallinneiden olosuhteiden kautta. Toinen teoria on, että kyse on sosiaalisesta rakennelmasta (social construction), jonka ihminen omaksuu varhaisessa lapsuudessa kokemustensa kautta.⁴⁰

Tähän aiheeseen erikoistuneissa piireissä ei yleensä kiinnitetä kovin paljon huomiota kolmanteen mahdolliseen teoriiaan, että kyseessä voisi olla henkilön oma tietoinen valinta. Lainsäädäntöä kehitetään kuitenkin parhaillaan juuri siihen suuntaan, että sosiaalinen identiteetti saa olla täysin vapaasti vaikka henkilön oma valinta.

Monet ihmiset eivät halua puhua kehotyypin ”vaihtamisesta”, vaan sen ”korjaamisesta”. Myöskään juridista sukupuolta ei mielellään ”vaihdeta”, vaan sukupuoli ”vahvistetaan” oikeaksi. Tällaisilla sanavalinnoilla halutaan korostaa sitä ajatusta, että henkilön kehotyyppi tai juridinen sukupuoli on ollut virheellinen siihen asti, kunnes se on vihdoinkin korjattu tai vahvistettu oikeaksi. Samoin lapsen epäselvien sukuelinten kirurgisesta korjaamisesta tyyppillisen näköiseksi saateen käyttäen mieluummin termiä ”muokkaaminen”, jos ei haluta filosofisesti tunnustaa, että vastasyntyneen lapsen epäselvät sukuelimet olisivat ”virheellisiä” ja ”korjaamisen” tarpeessa.

Juridinen sukupuoli

Suomen lainsäädännössä on kaksi juridisen sukupuolen vaihtoehtoa: ”mies” (man-in-law, juridinen mies) ja ”nainen” (woman-in-law, juridinen nainen). Tämän kirjan kirjoittamisen hetkellä 21 valtiota maailmassa sallii myös kolmannen

³⁹ Wikipedia 2022. Gender identity, väliotsikko Factors influencing formation. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_identity#Factors_influencing_formation [1.11.2022].

⁴⁰ Wikipedia 2022. Gender identity, väliotsikko Factors influencing formation. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_identity#Factors_influencing_formation [3.11.2022].

vaihtoehdon ”muu” (other-in-law, juridinen muu), tai ehkä useampiakin vaihtoehtoja.⁴¹

Yhdysvalloissa muutamat yksittäiset henkilöt ovat saaneet itselleen sukupuolen merkinnäksi X vuoden 2016 jälkeen, voitettuaan oikeudenkäynnin valtiota vastaan, vaikka laki ei edes tunnustanut kolmatta sukupuolta vaihtoehdoksi. Vuonna 2022 Yhdysvallat on alkanut myöntää passeja, joissa sukupuoli voi olla X.⁴²

Kolmen juridisen sukupuolen käytäntö näyttää olevan yleistymässä eri puolilla maailmaa, mutta se ei ole uusi keksintö. Muinaisina aikoina sitä käytettiin sen takia, että maailmaan syntyy joskus ihmisiä, joiden kehotyyppi on epätyypillinen. Nykyään kolmatta juridista sukupuolta käytetään joskus samasta syystä, mutta yleisemmin siksi että on ihmisiä, jotka eivät halua samaistua miehen eikä naisen tyyppilliseen sosiaaliseen identiteettiin.

Joidenkin valtioiden lainsäädännössä korostetaan ihmisen oikeutta itsensä määrittelyyn, siten että kansalainen voi valita juridisen sukupuolensa itse, ilman tarvetta todistaa psykiatrilta, että hänellä on valitsemansa sosiaalisen identiteetin psykologisia ominaisuuksia. Tämä on mahdollista nykyään noin 20:ssa valtiossa: Norjassa, Tanskassa, Islannissa, Irlannissa, Belgiassa, Ranskassa, Sveitsissä, Portugalissa, Kreikassa, Maltalla, Intiassa, Pakistanissa, Chilessä, Argentiinassa, Uruguayssa, Brasiliassa, Kolumbiassa, Ecuadorissa, Costa Ricassa ja Uudessa-Seelannissa.⁴³

Maailman hindulaisimman valtion Nepalin lainsäädäntö on epätavallinen poikkeus.⁴⁴ Juridisia sukupuolia on kolme: ”mies”, ”nainen” ja ”muu”. Lähes kaikki ihmiset saavat syntyessään juridiseksi sukupuoleksi ”mies” tai ”nainen”. Myöhemmin elämässä juridista sukupuolta saa vaihtaa omalla ilmoituksella, mutta ”muu” on ainoa sallittu vaihtoehto, johon sen saa vaihtaa. Nepalilain mukaan ”miehestä” ei voi tulla

⁴¹ Wikipedia 2022. Legal recognition of non-binary gender. https://en.wikipedia.org/wiki/Legal_recognition_of_non-binary_gender [24.10.2022].

⁴² Wikipedia 2022. Intersex rights in the United States, väliotsikko Identification documents. https://en.wikipedia.org/wiki/Intersex_rights_in_the_United_States#Identification_documents [9.11.2022].

⁴³ Wikipedia 2022. Gender self-identification. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_self-identification [2.11.2022].

⁴⁴ Wikipedia 2022. Nepal, väliotsikko Religion. <https://en.wikipedia.org/wiki/Nepal#Religion> [2.11.2022].

”naista”, eikä ”naisesta” voi tulla ”miestä”.⁴⁵ Tässä on jonkinlaista analogiaa Raamatussa vallinneeseen käytäntöön, jossa miehen kehotyypin saattoi muuttua vain sarisin kategoriaan. Muita kehotyypin tai juridisen sukupuolen vaihtoksia ei tunnettu tuolloin.

93 erilaista sosiaalista identiteettiä

Wikipedia luettelee tällä hetkellä 93 erilaista sosiaalista identiteettiä, jotka modernin määritelmän mukaan ovat riippumattomia ihmisen kehotyypistä.⁴⁶ Näiden identiteettien joukossa on myös käsitteet ”mies” ja ”nainen”, jotka historiallisesti tarkoittavat kehotyypin ja sosiaalisen olemuksen yhdistelmää (ja tarkoittavat vielä nykyäänkin, ihmiskunnan suuren enemmistön mielikuvissa). Tässä tapauksessa näillä sanoilla tarkoitetaan vain sosiaalista identiteettiä, ottamatta kantaa henkilön kehotyyppiin.

Tästä aiheutuu valitettavaa mutta ilmeisen tahallista epäselvyyttä siitä, mitä käsitteet ”mies” ja ”nainen” tarkoittavat — ja mitä termejä voisimme käyttää siinä tapauksessa, jos haluamme viitata kehotyypin ja sosiaalisen olemuksen yhdistelmään. Korvaavia käsitteitä ei ole tarjottu tähän tarkoitukseen, ja sekin lienee tahallista, koska vallitsevan ajattelun mukaan olisi parempi, jos ihmisiin ei enää viitattaisi lainkaan sellaisella käsitteellä, joka määrittelee sekä kehotyypin että sosiaalisen olemuksen.

Osa näistä Wikipedian luettelemista 93:sta sosiaalisesta identiteetistä on synonyymejä toisilleen, joten erilaisten vaihtoehtojen määrä ei ole aivan näin suuri, mutta ilmeisesti yli 50 kuitenkin. En luettele niitä kaikkia, mutta mainitsen muutamia esimerkkejä sosiaalisista olemuksista, joiden omaksumiseen Wikipedian luettelemien identiteettien pitäisi ainakin teoriassa osoittaa kaipausta.

Ei-binäärinen olemus (non-binary essence): Tämä voi tarkoittaa melkein mitä tahansa muuta vaihtoehtoa kuin

⁴⁵ Wikipedia 2022. Gender self-identification, väliotsikko Nepal. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_self-identification#Nepal [2.11.2022].

⁴⁶ Wikipedia 2022. List of gender identities. https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_gender_identities [24.10.2022].

tyypillisellä tavalla miehekäs tai naisellinen sosiaalinen olemus.⁴⁷ Tämä muistuttaa hieman Rooman laissa määriteltyä hermafrodiitin käsitettä, mutta ei perustu kehotyyppiin, vaan siihen että henkilön käytös, pukeutuminen tai ajattelu on jonkinlainen välimuoto miehen ja naisen stereotyyppisestä käytöksestä, pukeutumisesta tai ajattelusta. Mitä se sitten tarkoittaisikin käytännössä. Ehkä henkilö itse tietää vastauksen tähän kysymykseen.

Sukupuoleton olemus (agender essence): Tämä lienee synonyymi ei-binääriselle sosiaaliselle olemukselle. Kirjaimellisesti tulkittuna tämä termi voisi tarkoittaa, että sukupuolen käsitettä ei voida soveltaa lainkaan tähän henkilöön. Tällaisella termillä halutaan ehkä osoittaa ideologisesti, että sukupuoli on tarpeeton ja epätoivottava käsite yhteiskunnassa.

Jos asiaa arvioidaan jollain objektiivisella kriteerillä, esimerkiksi 1600-luvun Englannin menetelmällä (tavallisille ihmisille spontaanisti muodostuvan mielikuvan perusteella), lienee epätodennäköistä, että ihmisen sosiaalinen olemus voisi olla "sukupuoleton" muussa merkityksessä kuin puoli-äliin sijoittuva asteikolla miehekäs — naisellinen.

Osasukupuolinen olemus (demigender essence): Henkilö, joka samaistuu ensisijaisesti yhden sosiaalisen olemuksen ominaisuuksiin, mutta siihen on sekoittunut myös toisen sosiaalisen olemuksen ominaisuuksia.⁴⁸ Korostetun naisellisesti käyttäytyvä tai pukeutuva (mahdollisesti homoseksuaali) mies saattaisi täyttää nämä kriteerit. Hän olisi ensisijaisesti miehekäs, mutta hänen pukeutumisensa, ulkoinen kuintautumisensa tai käyttöksensä sisältäisi myös naiselliseksi tarkoitettuja yksityiskohtia.

On epäselvää, kuinka herkästi Mooseksen lain aikakaudella olisi reagoitu miehen olemuksen osittaiseen naisellisuuteen, tai naisen olemuksen osittaiseen miehekkyyteen. Mooseksen laissa oleva kielto pukeutua vastakkaisen sukupuolen kaltaiseksi käyttää heprean kielen sanaa "kli", joka on käännetty eri puolilla Vanhaa Testamenttia mm. "esineet", "asiat", "varusteet", "aseet", "työkalut", "vaatteet" ja "korut".⁴⁹

⁴⁷ Wikipedia 2022. Non-binary gender. https://en.wikipedia.org/wiki/Non-binary_gender [28.10.2022].

⁴⁸ Wikipedia 2022. Non-binary gender, termi Demigender. https://en.wikipedia.org/wiki/Non-binary_gender#Demigender [28.10.2022].

⁴⁹ Bible Hub noin 2007. Keli. <https://biblehub.com/hebrew/3627.htm>

5 Moos. 22:5 ”Älköön miehen esinettä olko naisen yllä, älköönkä mies pukeko naisen vaatetta.”⁵⁰

Parrattomuus oli harvinaista muinaisessa Israelissa. Moosesen laki sanoo asiasta jotain, mutta käskyn merkitys jää hieman epäselväksi.⁵¹ Meikkaaminen mainitaan Raamatussa vain naisten kohdalla.⁵² Korvakorut mainitaan miesten kohdalla vain sellaisissa tilanteissa, joissa niitä kerätään pois kansalta.⁵³ Lisäksi mainitaan, että kultaisten korvakorujen pitäminen oli ”israelilaisten tapa” — eli erään toisen kansan käytäntö.⁵⁴ Naisten kohdalla korvakorut mainitaan useinkin.⁵⁵

Jää epäselväksi, millaisia stereotyyppisiä eroja sukupuolten ulkoisessa olemuksessa oli, ja mitkä yksityiskohdat olivat vapaaehtoisia yksilön kannalta. Siksi on myös epäselvää, olisiko ”osasukupuolisuuden” tyyppistä käytöstä suvaittu muinaisessa Israelin yhteiskunnassa, jos henkilön sosiaalinen olemus ei ole kovin jyrkästi ristiriidassa hänen kehitystyyppinsä kanssa.

Kun kristinusko levittäytyi Rooman valtakunnan alueelle, monet sellaiset miehet kääntyivät kristinuskoon, joilla oli tapana ajella partansa kokonaan pois, roomalaisten tapojen mukaisesti. Heidän ulkoinen olemuksensa muistutti naisen olemusta hieman läheisemmin kuin muinaisen Israelin parrakas tyyli. Tähän roomalaiseen tapaan ei kohdisteta kritiikkiä Uuden Testamentin opetuskirjeissä, vaikka hiusten pituudesta huomautetaankin. Siitä voi päätellä, että parran ajelamisessa ei nähty mitään paheksuttavaa, joka olisi tarvinnut ottaa puheeksi opetuskirjeissä. Erittäin huolellisestikin ajeltu parta jättää miehen ihon yleensä rosoisemmaksi kuin naisen kasvojen iho, joten ero sukupuolten ulkonäön välillä ei katoa täydellisesti tällä keinolla.

[2.11.2022].

⁵⁰ Hpreaksi: ”Ló yiheyh klí-gever àl iššah, wé ló yilbaš gever šimlat iššah.”

⁵¹ Visser, Marten 2021. Should we not trim our beards?, väliotsikko A law given by God. Biblword. <https://www.biblword.net/should-we-not-trim-our-beards/> [2.11.2022].

⁵² Rubin, Norman A. 2005. Perfumes and Cosmetics in the Biblical World, väliotsikko The use of color in the eyes. Anistoriton: Viewpoints, Volume 9, March 2005, Section V051. <http://www.anistor.gr/english/enback/v051.htm> [2.11.2022].

⁵³ Vanha Testamentti. 2. Moosesen kirja 32:2.

⁵⁴ Vanha Testamentti. Tuomarien kirja 8:24.

⁵⁵ Bible.com 2022. Earring. Hakutulos tällä hakusanalla.

<https://www.bible.com/en-GB/search/bible?query=earring> [2.11.2022].

Jos parrattomaan miehen olemukseen yhdistetään myös naiselliset pitkät hiukset, ollaan kaksi askelta lähempänä naisen tyyppillistä ulkoasua. Jos lisätään vielä vähän huulipunaa, ollaan kolme askelta lähempänä. Missä vaiheessa täytyisi ”osasukupuolisuuden” määritelmä, henkilön ulkoisen olemuksen osalta? Henkilön olemus ei olisi tässä tapauksessa enää kovin lähellä asteikon miehekkäintä äärilaitaa, jota edustaa ehkä parrakas mies jolla on lyhyet hiukset.

Apostoli Paavalin valvovan katseen alla jo pelkästään pitkät hiukset miehellä olisivat ylittäneet hyväksyttävän rajan, kuinka paljon miehen on sopivaa lainata kulttuurissa vallitsevia naisellisuuden symboleita omaan ulkoiseen olemukseensa. Paavali suhtautui pitkiin hiuksiin tärkeänä naisellisen olemuksen tunnusmerkkinä.⁵⁶

Vanhassa Testamentissa ei kiinnitetä kovin paljon huomiota hiusten pituuteen. Daavidin poika Absalom leikkautti hiuksensa kerran vuodessa.⁵⁷ Tarinassa ei mainita, kuinka lyhyeksi hiukset leikattiin, johon kasvoi vuoden aikana luultavasti noin 15 cm lisää pituutta. Jotkut historioitsijat uskovat, että moni mies ja nainen Israelissa piti melko lyhyitä hiuksia hygienian tai käytännöllisyyden takia.⁵⁸ Toisaalta seemiläisiä ihmisiä esittävässä maalauksessa vuodelta 1900 eKr. kaikilla naisilla on stereotyyppisen pitkät hiukset, ja kaikilla miehillä on parta sekä hiukset jotka eivät yllä olkapäille asti.⁵⁹

Erittäin lyhyet hiukset tulivat miehillä muotiin Roomassa noin 100 vuotta ennen Paavalia, kun Julius Caesar (100 – 44 eKr.) määräsi sotilaat leikkauttamaan hiuksensa lyhyeksi.⁶⁰ Lyhyet hiukset ovat miehille pakollisia useimpien valtioiden armeijassa vielä nykyäänkin. Ehkä siitä johtuen miehen lyhyiden hiusten ihanne on levinnyt melkein kaikkialle maailmaan, ja säilynyt muodissa yli 2000 vuotta.

⁵⁶ Uusi Testamentti. 1. kirje korinttilaisille 11:14–15.

⁵⁷ Vanha Testamentti. 2. Samuelin kirja 14:26.

⁵⁸ Rubin, Norman A. 2005. *Perfumes and Cosmetics in the Biblical World, väliotsikko Hair and hair styles*. Anistoriton: Viewpoints, Volume 9, March 2005, Section V051. <http://www.anistor.gr/english/enback/v051.htm> [2.11.2022].

⁵⁹ Tunteimatoin noin 1900 eKr. Aamu-kansan kulkue. https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Drawing_of_the_procession_of_the_Aamu_group_tomb_of_Khnumhotep_II_at_Beni_Hassan.jpg [18.6.2024].

⁶⁰ Kaloni Hair Restoration staff 2020. 10 facts about men's long hair in history. https://kaloni.com/blog_en/masculinity/mens-long-hair-in-history/ [30.10.2022].

Uuden Testamentin aikakaudella pitkät hiukset olivat jo vakiintuneet Roomassa naisellisuuden symboliksi, ja tilanne on säilynyt samanlaisena nykyaikaan asti länsimaisissa kulttuureissa.⁶¹ Varakkaat roomalaiset naiset käyttivät paljon aikaa pitkien hiustensa muotoilemiseksi näyttäviin kampauksiin. Paavali kehottaa kristittyjä naisia välttämään sellaista turhamaisuutta⁶², mutta muutoin hän suhtautuu jopa dogmaattisesti siihen periaatteeseen, että hiusten pituus on ihmisten olemuksessa yksityiskohta, jonka avulla tulisi korostaa henkilön sukupuolta.⁶³

Lukijalla voi olla oma käsityksensä siitä, onko ihmisen hyväksyttävää lainata olemukseensa vastakkaisen sukupuolen tyyppillisiä ulkoisia tunnusmerkkejä, ja kuinka paljon niitä saa lainata. Onko olemassa joku lista asioista, joita mies ei saa lainata naisen stereotyyppisestä olemuksesta: korvakorut, korkokengät, lakatut kynnet, huulipuna? Vai onko olemassa joku lukumäärä, montako asiaa saa enintään lainata, jos mies on muutoin olemukseltaan perinteisen miehen tyylin mukainen?

Syvennymme tähän aiheeseen tarkemmin kirjan luvussa Kauneusihanteet, jossa tutustumme mm. tilastotietoon, mitä mieltä tavalliset ihmiset ovat siitä, millaisia elementtejä miehen tai naisen ulkoiseen olemukseen on luontevaa sisällyttää.

Vuorosukupuolinen olemus (gender fluid essence): Henkilö, joka haluaa elää välillä yhden sosiaalisen olemuksen roolissa, ja välillä toisen sosiaalisen olemuksen roolissa.⁶⁴ Tänäpäin töihin miehekkäänä, kravatti kaulassa ja parran sänki ajelematta. Huomenna töihin naisellisena, hame päällä ja meikattuna.

Tällaista käyttäytymistä ei olisi hyväksytty Mooseksen lain aikakaudella, eikä myöskään Uuden Testamentin seurakunnissa. Henkilön edellytettiin edustavan vakaasti oman kehotyyppinsä mukaista sosiaalista olemusta. Sosiaalisten sukupuolien teoriassa voidaan kuitenkin olettaa, että henkilöllä on tarvetta tällaiseen käytökseen. Tai vaikka ei olisikaan, niin

⁶¹ Bartman, Elizabeth 2001. Hair and the Artifice of Roman Female Adornment. *American Journal of Archaeology*, Vol. 105, No. 1 (Jan. 2001), sivu 1. The University of Chicago Press. <https://www.jstor.org/stable/507324> [30.10.2022].

⁶² Uusi Testamentti. 1. kirje Timoteukselle 2:9.

⁶³ Uusi Testamentti. 1. kirje korinttilaisille 11:14–15.

⁶⁴ Wikipedia 2022. Non-binary gender, termi Genderfluid. https://en.wikipedia.org/wiki/Non-binary_gender#Genderfluid [28.10.2022].

ainakin oikeus sellaiseen käytökseen.

Monisukupuolinen olemus (pangender essence): Henkilö, jolla on sellainen käsitys, että hänellä on monta sosiaalista olemusta. Hän saattaa kokea olevansa jopa kaikkia sosiaalisia sukupuolia yhtä aikaa.⁶⁵ Ei kuitenkaan vuorotellen, yksi olemus tänään ja toinen huomenna, vaan melko vakaana yhdistelmänä erilaisten sosiaalisten olemusten ominaisuuksia. Raamatun aikakaudella tällaiseen olisi suhtauduttu samojen periaatteiden mukaisesti kuin osasukupuolisuuteen.

Sosiaalisten sukupuolien ideologia ja sen vastainen liike

Edellä kuvailtua ajattelua, jossa sukupuolen käsite ei perustu kehotyyppiin, sanotaan joissakin konservatiivisissa piireissä ”sosiaalisten sukupuolien ideologiaksi” (gender ideology). Ilmauksen tarkoituksena on korostaa, että kyseessä on ajattelutapa, siis ideologia, mutta toisinkin voidaan ajatella, ja pitäisi olla sallittua ajatella toisin.

Sosiaalisten sukupuolien teorian kannattajat käyttävät heitä kritisoivista konservatiiveista usein nimitystä ”sosiaalisten sukupuolien vastainen liike” (anti-gender movement). Tämän ilmauksen tarkoituksena on leimata heidät toisten ihmisten perusoikeuksien ”vastustajiksi”.

Näiden kahden ajattelutavan välille on muodostunut varsin aggressiivinen ja globaali poliittinen konflikti, taistelu monopolista totuuteen yhteiskunnassa, siten että vastapuolen ajattelutapa määriteltäisiin mieluiten lainvastaiseksi. Luvassa ei näytä olevan kahden erilaisen ajattelutavan rauhaa rinnakkain eloa, vaan niiden välinen taistelu yksinoikeudesta määritellä ainoa sallittu totuus.

Väärin sukupuolittaminen

”Miehen” ja ”naisen” käsitteiden merkityksestä tullaan todennäköisesti näkemään oikeustapauksia eri puolilla maailmaa. Ja on nähtykin jo. Todennäköisin syy, miksi joku joutuisi oikeuteen sukupuoleen liittyvän väärän termin käyttämisestä, on se että sosiaalista olemusta vaihtaneesta henkilöstä käytetään aiemman olemuksen mukaista etunimeä tai

⁶⁵ Wikipedia 2022. Non-binary gender, termi Pangender. https://en.wikipedia.org/wiki/Non-binary_gender#Pangender [28.10.2022].

pronominia.⁶⁶

Asia ei ole täysin yksiselitteinen silloin kun viitataan historialliseen tapahtumaan, esimerkiksi korpraali Manningin kuuluisaan tietovuotoon Afghanistanin sodassa vuonna 2010. Hänen etunimensä oli tuolloin Bradley. Vuonna 2013 hän ilmoitti aikomuksestaan vaihtaa sukupuolta, ja otti käyttöön naispuolisen etunimen Chelsea. Kehotyyppiä muokkaava kirurginen leikkaus tehtiin hänelle vuonna 2018.⁶⁷ Jos keskustelemme hänen tietovuodostaan, joka tapahtui vuonna 2010, historiaa ei kai kirjoiteta uusiksi erilaisilla nimillä ja pronomeilla sen takia, että henkilö on myöhemmin vaihtanut sosiaalista olemustaan.

Sukupuolen määrittelevät sanat ”mies” ja ”nainen”, sekä useimmissa kielissä myös henkilöön viittaavat pronomit kuten ”hän”, voivat joskus aiheuttaa julkisen ideologisen kiistan sosiaalista olemustaan vaihtaneen henkilön ja jonkun toisen henkilön välille. Toinen henkilö ei ehkä halua tunnustaa sen olevan filosofisessa mielessä totta, että sukupuolen käsite perustuu sosiaaliseen olemukseen, ja sen takia hän saattaa ”sukupuolittaa väärin” tätä henkilöä (eli käyttää henkilön varhaislapsuuden kehotyypin mukaisia termejä), tai ”käyttää kuollutta nimeä” (eli henkilön aiempaa etunimeä).

Tällaisessa tilanteessa muodostuu kiista siitä, kumpi osapuoli suostuu kumartamaan toisen osapuolen erilaista uskoa. Kumpi käsitys ihmisyydestä tunnustetaan oikeaksi ja toinen vääräksi?

Oikeuteen päätyneissä tapauksissa on yleistä, että väärin sukupuolittamisesta syytetty vetoaa omantunnon vapauteen, että on vastoin hänen vakaumustaan tunnustaa sukupuolen vaihtamisen olevan eettisesti hyväksyttävää tai objektiivinen tosiasia. Kaliforniassa tuomioistuin päätti vuonna 2021, että väärin sukupuolittaminen kuuluu sananvapauden piiriin eikä ole rangaistavaa, vaikka osavaltiossa oli voimassa laki, joka nimenomaisesti kieltää väärin sukupuolittamisen.⁶⁸

⁶⁶ Solomons, Adam 2022. Schoolteacher ‘sacked for misgendering trans pupil’. LBC News. <https://www.lbc.co.uk/news/teacher-sacked-for-misgendering-transgender-schoolgirl/> [2.11.2022].

⁶⁷ Wikipedia 2022. Chelsea Manning, väliotsikko Gender transition. https://en.wikipedia.org/wiki/Chelsea_Manning#Gender_transition [2.11.2022].

⁶⁸ López, Canela 2021. California court says it’s OK to intentionally misgender and deadname trans people. <https://www.insider.com/california-court-says-legal-to-misgender-deadname-trans-people-2021-7> [2.11.2022].

Näin epäselvä juridinen tilanne tuskin jatkuu ikuisesti. On todennäköistä, että monessa länsimaassa lainsäädäntö tulee kieltämään juridista sukupuolta vaihtaneen henkilön puhutteleminen termillä, joka viittaa hänen aiempaan juridiseen sukupuoleensa. Mutta tuleeko olemaan pakollista tunnustaa hänen uusi juridinen sukupuolensa filosofisena tosiasiana, vai säilyykö ihmisillä vapaus väistää tätä omantunnon kysymystä hienovaraisesti?

Neutraalien termien avulla olisi mahdollista välttää elämänkatsomusten tarpeetonta yhteentörmäystä, siten että eri mieltä olevan henkilön ei tarvitsisi julkisesti kumartaa selaista uskoa, joka on hänen omantuntonsa vastainen.

Käsitteiden "mies" ja "nainen" sijasta voi käyttää neutraalia sanaa "henkilö", ja etunimen sijasta henkilöä voi kutsua sukunimellä. Suomen kielessä henkilöön viittaavat pronominit eivät määrittele sukupuolta, joten ne eivät aiheuta ongelmia henkilön sukupuolittamisessa. Englannin kielessä on mahdollista käyttää sanojen "she" ja "he" sijasta neutraaleja ilmauksia "they", "this" tai "one".

Tällainen ratkaisu olisi kompromissi, jossa molemmat osapuolet tietävät olevansa eri mieltä toisen osapuolen kanssa, mutta asiasta ei tehdä tarpeettoman suurta riitaa, eikä kummankaan osapuolen vakaumusta mitätöidä julkisesti. Sosiaalista olemusta vaihtanut ei saavuttaisi erityistä filosofista ylemmyyttä, siten että eri mieltä olevalla olisi velvollisuus kumartaa hänen uskoaan julkisesti. Mutta myöskään eri mieltä oleva ei saavuttaisi erityistä filosofista ylemmyyttä, siten että hän julkisesti ja pilkallisesti mainitsisi toisen henkilön aiemman sosiaalisen olemuksen.

Kehotyyppin ja sosiaalisen olemuksen BSUG/MOW-luokittelu

Edellä käytetty ihmisen kehotyyppiä koskeva terminologia ei olisi riittävän tarkkaa lääketieteen tarpeisiin, eikä edes seksologian tarpeisiin. Siksi luonnostelen tässä vielä tarkemman terminologian, jolla voidaan luokitella ihmisen kehotyyppi sellaisella tarkkuudella, joka voi olla tarpeellista esimerkiksi lääketieteessä.

Käytän esimerkkinä henkilöä, jonka kehotyyppi on

syntyessä niin epäselvä⁶⁹, että lääkäri joutuu harkitsemaan tilannetta ja keskustelemaan lapsen vanhempien kanssa, ennen kuin tehdään päätös lapsen kehotyypistä. Lapsi on kehotyypiltään ”epäselvä” tai ”ei päätetty” siihen asti, kunnes päätös hänen kehotyypistään on tehty, ja mahdolliset kirurgiset toimenpiteet on toteutettu.

Lapsen sukuelinten kirurginen korjaaminen toteutetaan yleensä 18 kuukauden kuluessa syntymästä.⁷⁰ 2-vuotiaana tämä henkilö on kehotyypiltään melko selkeästi poika, kirurgisten muokkausten jälkeen. Murrosiässä kuitenkin osoittautuu, että lääkärin arvio lapsen kehotyypin todennäköisestä kehittymisestä oli osunut pieleen, ja hänen kehossaan alkaa korostua naisellisia piirteitä. Aikuisena hän vaihtaa juridiseksi sukupuolekseen ”nainen” (juridinen nainen), ja sosiaalisen olemuksensa naiselliseksi, ja kehotyypinsä tytöksi uudella kirurgisella operaatiolla.

Mikä termi sopisi kuvaamaan tätä henkilöä lääketieteessä tai seksologiassa? Onko hän ”mies” vai ”nainen”? Tässä vaiheessa hän on juridisesti ”nainen”, mutta naisia koskevat tilastotiedot ja anatomiset tiedot eivät ehkä päde häneen kovin tarkasti. Tarkemmin sanottuna hän on UBgW-henkilö, jos käytetään tällaista luokittelua:

Kehotyyppi (BSUG)

B — Boy, poika varhaislapsuudesta asti, uros.

b — boyish, poikamainen, urosmainen: tyttö varhaislapsuudesta asti, jolla vaginan alue on muotoiltu esteettisesti pojan sukuelinten näköiseksi, ja rinnat on poistettu kirurgisesti.⁷¹ (Kehotyypiltään tytölle ei ole tiettävästi asennettu ai-toa penistä elinsiirtona vielä koskaan missään päin maailmaa.⁷²)

⁶⁹ Mayo Clinic Staff noin 2022. Ambiguous genitalia. <https://www.mayoclinic.org/diseases-conditions/ambiguous-genitalia/diagnosis-treatment/drc-20369278> [24.10.2022].

⁷⁰ Urology Care Foundation noin 2022. What is Ambiguous (Uncertain) Genitalia? [https://www.urologyhealth.org/urology-a-z/a_/ambiguous-\(uncertain\)-genitalia](https://www.urologyhealth.org/urology-a-z/a_/ambiguous-(uncertain)-genitalia) [3.11.2022].

⁷¹ University of Michigan Health noin 2022. Gender Confirmation Surgery, väliotsikko Female-to-male sex reassignment. <https://www.uofmhealth.org/conditions-treatments/transgender-services/gender-confirmation-surgery#ftmreassignment> [9.11.2022].

⁷² Wikipedia 2022. Penis transplantation.

S — Shemale, femipoika, femiuros: poika varhaislapsuudesta asti, jolla on korostetun naiselliset (silikoni-)rinnat, tai erittäin harvinaisessa tapauksessa syntyperäiset maitorauhaset.

s — shemaleish, femipoikamainen, femiurosmainen: tyttö varhaislapsuudesta asti, jolla vaginan alue on muotoiltu esteettisesti pojan sukuelinten näköiseksi, sekä naiselliset rinnat.

v — virile unclear, maskuliininen epäselvä: huomattavan epätavallinen tai vakavasti vahingoitettu sukuelinten rakenne henkilöllä, jonka syntyperäinen binäärinen kehollinen sukupuoli on kiistattomasti ”mies”. Raamatussa tämä olisi sarīs eli eunukki. Rooman laissa osa hermafrodiiteista.

U — Unclear innately, epäselvä syntyperäisesti: syntymästä asti niin epäselvä sukuelinten rakenne, että binäärisen kehollisen sukupuolen määrittäminen on haasteellista.

f — female unclear, naispuolinen epäselvä: huomattavan epätavallinen tai vakavasti vahingoitettu sukuelinten rakenne henkilöllä, jonka syntyperäinen binäärinen kehollinen sukupuoli on kiistattomasti ”nainen”. Raamatussa tämä olisi luultavasti ”nainen”, jos sarīs eli eunukki oli filosofisesti vain miespuolisille tarkoitettu kategoria (ja tämä epäselvä tapaus tunnistettaisiin oikein, eli naispuoliseksi). Rooman laissa osa hermafrodiiteista.

g — girlish, tyttömäinen, naasmainen: poika varhaislapsuudesta asti, jolla penis ympäristöineen on muotoiltu esteettisesti vaginan alueen näköiseksi.⁷³ (Kehotyypiltään pojalle ei ole tietävästi asennettu aitoa vaginaa, häpyhuulia tai klitorista elinsiirtona vielä koskaan missään päin maailmaa. Muutamia onnistuneita vaginan siirtoja on kuitenkin tehty siten, että vastaanottajan kehotyyppeä oli tyttö.⁷⁴)

G — Girl, tyttö varhaislapsuudesta asti, naaras.

Sosiaalinen olemus (MOW)

https://en.wikipedia.org/wiki/Penis_transplantation [9.11.2022].

⁷³ University of Michigan Health noin 2022. Gender Confirmation Surgery, väliotsikko Male-to-female sex reassignment surgery. <https://www.uofmhealth.org/conditions-treatments/transgender-services/gender-confirmation-surgery#mtfreassignment> [9.11.2022].

⁷⁴ Wikipedia 2022. Vaginal transplantation. https://en.wikipedia.org/wiki/Vaginal_transplantation [9.11.2022].

- M — Manly, miehekäs.
O — Other kind, muunlainen.
W — Womanly, naisellinen.

Juridinen sukupuoli (mow)

- m — man-in-law, miespuoli, juridinen mies, ”mies”.
o — other-in-law, muupuoli, juridinen muu, muu.
w — woman-in-law, naispuoli, juridinen nainen, ”nainen”.

Tämä luokittelu, jonka laadin tätä teosta varten, perustuu kolmeen juridiseen sukupuoleen (m, o, w), kolmeen sosiaalisen olemuksen kategoriaan (M, O, W), yhdeksään kehotyyppiin (B, b, S, s, v, U, f, g, G), ja kolmeen ajanhetkeen elämän varrella: syntyessä, 2-vuotiaana, ja viimeksi (eli nykyhetkellä tai kuollessa).

Kehotyypin, sosiaalisen olemuksen ja juridisen sukupuolen kategoriat ovat tarkoituksella eri nimisiä. Samojen termien käyttäminen eri tarkoituksiin aiheuttaisi väärintäsitä ja epävarmuutta siitä, mitä esitetty tieto tarkoittaa.

Lääketeieteessä on harvoin suurta merkitystä henkilön sosiaalisella olemuksella (MOW-tieto), mutta juridinen sukupuoli saattaa kiinnostaa (mow-tieto) — ja sekin lähinnä sosiaaliin tarkoituksiin, jotta tiedetään miten henkilö tulisi puhutella.

Seksologiassa on merkitystä henkilön sosiaalisella olemuksella ja stereotyyppisellä sukupuolittuneella ulkoasulla, jos pohditaan ihmisen viehättävyyttä ja seksuaalista haluttavuutta toisten ihmisten mielestä. Seksologian kannalta MOW-tieto on relevanttia, erityisesti tapa jolla henkilö pukeutuu ja kaunistautuu.

Kehotyyppi määräytyy tässä luokittelussa osittain syntyperäisen kehotyypin perusteella, ja osittain sukuelinten tai naisellisten rintojen ulkoisesti havaittavan olemuksen perusteella. Poika varhaislapsuudesta asti (B) voi muuttua vaihtoehdoksi femipoika (S), jos hän hankkii itselleen silikoni-rinnat. Tai vaihtoehdoksi maskuliininen epäselvä (v), jos hän teettää hyvin epätavallisen kirurgisen operaation sukuelimilleen, tai menettää ulkoiset sukuelimensä kokonaan⁷⁵. Tai vaihtoehdoksi tyttömäinen (g), jos hänen peniksensä

⁷⁵ Uusi Testamentti. Matteus 19:12.

ympäristöineen muotoillaan kirurgisesti vaginan alueen näköiseksi. Hän ei kuitenkaan voi muuttua vaihtoehdoksi tyttö varhaislapsuudesta asti (G), lääketieteen nykyään tuntemilla menetelmillä.

Lääketieteen kannalta tämän henkilön keho olisi joka tapauksessa edelleen pääosin pojan keho, ja lääkärin pitäisi huomioida tämä tieto työskentelyssään. Myös seksologiassa jouduttaisiin huomioimaan, että hänen kehonsa on alkuperältään pojan keho, ja tällä tiedolla voi olla merkitystä siihen, ketkä ihmiset pystyvät hyväksymään seksuaalisia tuntemuksia häntä kohtaan.

Miksi tässä kehotyypin luokittelussa mainitaan naiselliset rinnat kriteerinä — ja miksi vain siinä tapauksessa, että henkilöllä on penis? Ylipainoisella miehellä voi olla luonnostaan ns. ”miehen tiset” (man boobs), suuremmat rinnat kuin joillakin naisilla, mutta tässä tarkoitetaan sellaista tahallisesti luotua tilannetta, että kehotyypiltään poika on hankkinut silikoni-rinnat.⁷⁶ (Tätä tapahtuu paljon mm. Thaimaan prostituutiossa.⁷⁷) Tai kehotyypiltään tytöllä henkilöllä vaginan alue on kirurgisesti muokattu peniksen ja sen ympäristön näköiseksi, mutta hän ei ole kirurgisesti poistattanut naisellisiä rintojaan. (Tämä lienee erittäin harvinaista.)

Miksi tällaiset kehotyypit ”Shemale” ja ”shemaleish” pitäisi määritellä erikseen? Jos kehotyypiltään pojalla tai poikamaisella on aidon näköiset naiselliset rinnat, silloin hänen vartalonsa ei ole heteroseksuaalisessa kontekstissa yhtä neutraali kuin tavallinen miehen vartalo. Thaimaan prostituutiossa ei asenneta pojille silikoni-rintoja huvin vuoksi, vaan tarkoituksena on herättää halua miehissä, joilla on biseksuaalisia taipumuksia. Kehotyypit ”S” ja ”s” on määritelty pääasiassa seksologiaan liittyvien näkökohtien takia.

Rinnat eivät vaikuta niiden kehotyypin määritelmään, joissa henkilön sukuelimet ovat esteettisesti tytön sukuelinten kaltaisia. Naisen rinnoilla on kylläkin merkitystä seksologian kannalta, mutta vain siinä tapauksessa, että niiden koko ja muoto vastaa suurinpiirtein ihmisten tyypillisiä odotuksia. Täysin rinnaton nainen ei ole välttämättä seksologian

⁷⁶ Wikipedia 2022. Shemale. <https://en.wikipedia.org/wiki/Shemale> [10.11.2022].

⁷⁷ Xreasons 2019. 7 Reasons why Ladyboys are so Prevalent in Thailand. Medium. <https://medium.com/@xreasons/7-reasons-why-ladyboys-are-so-prevalent-in-thailand-48b46613c1> [10.11.2022].

kannalta erilaisessa asemassa kuin nainen, jolla on maailman suurimmat rinnat. Siksi tässä ei ole katsottu tarpeelliseksi muodostaa omaa kehotyypin kategorialle niille naisille, joille ei koskaan kehity rintoja (tai ne kehittyvät hyvin myöhäisessä vaiheessa elämää), tai joiden rinnat poistetaan rintasyövän hoidon yhteydessä.

Tyypillisiä ihmisiä: BM-mies ja GW-nainen

Suurin osa ihmisistä on BBBM-miehiä tai GGGWw-naisia, BSUG/MOW-luokituksen mukaisesti määriteltynä. Heidän kehotyypinsä on poika (B) tai tyttö (G) syntyessä, 2-vuotiaana sekä nykyään. Tällä hetkellä he ovat sosiaaliselta olemukseltaan miehekkäitä (M) tai naisellisia (W), ja he ovat väestörekisterissä juridisia miehiä (m) tai juridisia naisia (w).

Voisin käyttää tässä teoksessa aina käsitteitä BBBM-mies ja GGGW-nainen, kun tarkoitan poikana tai tyttönä syntyneitä henkilöä, joka elää vielä nykyäänkin kehossa ja sosiaalisessa olemuksessa, jotka hänellä on ollut syntymästä asti. Toisaalta myös UBBM ja UGGW tulkitaan käytännössä syntyperäiseksi mieheksi ja naiseksi, eli henkilö, jonka epäselvät sukuelimet on kirurgisesti korjattu pojan tai tytön kehotyypin mukaisiksi ensimmäisen kahden elinvuoden aikana. Siinä tapauksessa miehen ja naisen käsite voidaan määritellä lyhenteillä xBBM ja xGGW, siten että henkilön "alkuperäinen" kehotyyppi on tilanne 2-vuotiaana, ei välttämättä syntyessä. Tämän takia käytän tässä teoksessa yleisesti ilmausta "varhaislapsuuden kehotyyppi", eli kehotyyppi 2-vuotiaana, sen sijaan että sanoisin "syntyperäinen kehotyyppi".

Jotta elämä olisi hieman helpompaa, sovittakoon, että tällaiset käsitteet voidaan kirjoittaa myös lyhyemmässä muodossa. Jos lyhenteessä on vain kaksi kirjainta, ensimmäinen kirjain tarkoittaa "x + kaksi samaa kirjainta". Bw tarkoittaa xBBw, eli kehotyypiltään poika 2-vuotiaana ja nykyään, jonka juridinen sukupuoli on nykyään nainen.

Jos lyhenteessä on kolme kirjainta, ensimmäinen kirjain tarkoittaa "x + sama kirjain". BgW tarkoittaa xBgW, eli kehotyypiltään poika 2-vuotiaana, jonka penis ympäristöineen on myöhemmin kirurgisesti muotoiltu vaginan alueen näköiseksi, ja hänen sosiaalinen olemuksensa on nykyään naisellinen.

Juridinen sukupuoli ei ole kovin relevantti tieto

seksologian kannalta, joten minun ei ole yleensä tarpeellista ottaa tekstissä kantaa siihen, onko BM-mies juridiselta sukupuoleltaan Bm-mies vai BMw-mies. Jos henkilön juridinen sukupuoli ei ole loogisesti yhdenmukainen hänen sosiaalisen olemuksensa kanssa, silloin juridinen sukupuoli olisi ”sisäinen identiteetti”, jota hän ei osoita muille ihmisille sosiaalisella itseilmaisullaan. Sellaisen identiteetin merkitys olisi todennäköisesti vähäinen ja abstrakti seksologian kannalta, joten en ota siihen asiaan yleensä kantaa tämän teoksen tekstissä.

Tällaisia lyhenteitä olisi hieman kömpelöä lukea, joten käytän tässä teoksessa historiallisia termejä ”mies” ja ”nainen”, ja ilmoitan tarkoittavani niillä aina BM-miestä ja GW-naista, siten että henkilön juridiseen sukupuoleen ei oteta kantaa.

Jos tässä teoksessa viitataan sanalla ”mies” tai ”nainen” johonkin muuhun käsitteeseen kuin BM-mies tai GW-nainen (esimerkiksi juridiseen sukupuoleen), asia selitetään aina erikseen. Käsitteet ”mies” ja ”nainen” eivät tarkoita tässä teoksessa koskaan pelkkää kehotyyppiä, juridista sukupuolta, sosiaalista olemusta tai sosiaalista identiteettiä, jos ei nimenomaisesti tarkenneta näin (ja nämä sanat kirjoitetaan lainausmerkeissä, sen osoittamiseksi, että niiden merkitys on epätavallinen siinä asiayhteydessä).

Monenlaisia ihmisiä, BSUG/MOW-luokituksen mukaan

Millaisia henkilöitä yhteiskunnasta löytyy nykyään, tällä tavoin määriteltynä? Perinteinen mielikuva trans-naisesta on BgW-henkilö, eli kehotyypiltään poika varhaislapsuudesta asti, jonka penis ympäristöineen on nykyään muotoiltu vaginan alueen näköiseksi, ja hänen sosiaalinen olemuksensa on nykyään naisellinen. Vastaavasti perinteinen mielikuva trans-miehestä on GbM-henkilö, eli kehotyypiltään tyttö varhaislapsuudesta asti, jolla on nykyään vaginan alue muotoiltu peniksen ja sen ympäristön näköiseksi, rinnat on poistettu, ja hänen sosiaalinen olemuksensa on miehekäs.

Viime aikoina on alkanut yleistyä sellainen vaihtoehto, että juridista sukupuolta vaihtavan henkilön sukuelimiä ei kirurgisesti muokata vastakkaisen kehotyypin sukuelinten näköisiksi. Tällöin voi olla kyseessä esimerkiksi BWw-henkilö, eli kehotyypiltään poika varhaislapsuudesta asti, jonka

sosiaalinen olemus on nykyään naisellinen, ja joka on nykyään juridinen nainen. Tai jopa BMW-henkilö, joka on muiden ihmisten havaintojen kannalta melko tavallinen mies varhaislapsuudesta asti (BM-henkilö), mutta hän on kuitenkin nykyään juridinen nainen.

UO-henkilöllä olisi epäselvä kehotyyppi syntymästä asti, siten että lapsuudessa ei suoriteta kirurgisia toimenpiteitä kehotyypin tarkentamiseksi, ja aikuisena henkilö on sosiaaliselta olemukseltaan ”muunlainen”. Mooseksen lain mukaan hän olisi ehkä syntyperäinen saris. (Moderni lääketiede pyrkii lähes aina tarkentamaan lapselle kehotyypiksi poika tai tyttö, mutta tämä on osattu tehdä vasta noin 100–150 vuoden ajan.⁷⁸ Sitä ennen noin yksi ihminen 4500:sta eli koko elämänsä kehotyypiltään hieman epämääräisenä.)

Sukupuolen itsemäärittelyyn liittyviä ongelmia

Lääketieteessä ollaan kiinnostuneita ensisijaisesti henkilön kehollisesta olemuksesta, jonka BSUG-luokitus ilmaisee. Seksologiassa ollaan kiinnostuneita myös henkilön sosiaalisesta olemuksesta, jonka MOW-luokitus ilmaisee.

Sosiaalisten sukupuolien teoriaan perustuvassa ajattelussa ihminen saatetaan määritellä sisäisen identiteettinsä kautta, XXXM-henkilönä tai XXXW-henkilönä, jossa vain identiteetillä on merkitystä, ei kehotyypillä missään elämän vaiheessa, eikä myöskään sosiaalisella olemuksella.

On täysin selvää, että lääketieteen tai seksologian kannalta tällainen lähestymistapa olisi mahdoton ja riittämätön, tieteellisen tiedon tarkkuuden kannalta. Kaikki sellainen tieto olisi epäselvää ja määrittelemätöntä, joka on ensiarvoisen tärkeää lääketieteelle tai seksologialle.

On tilanteita, joissa ihmisen kehotyypillä ja sosiaalisella olemuksella on merkitystä myös yleisesti ottaen yhteiskunnassa. Ihmiset voivat elää omaa elämäänsä vapaassa yhteiskunnassa välittämättä siitä, mitä muut tekevät tai ajattelevat. Alastomuutta tai vähäpukeisuutta sisältävät tilanteet ovat kuitenkin sellaisia, joissa useimmilla ihmisillä on psykologinen tai moraalinen tarve siihen, että tilanteessa on läsnä vain

⁷⁸ Wikipedia 2022. Intersex people in history, väliotsikko Contemporary period. https://en.wikipedia.org/wiki/Intersex_people_in_history#Contemporary_period [3.11.2022].

sellaisia henkilöitä, joilla on kaikilla sama kehotyyppi.

Monet sosiaalisten sukupuolien teorian kannattajat eivät filosofisesti tunnusta tällaista oikeutta, ja väittävät sellaista näkemystä ”syrjinnäksi”. Konservatiivien mielestä kyse on päinvastoin ”häirinnästä”, jos kehotyypiltään poika oleskelee naisten suihkutiloissa. Tässä on kahden erilaisen vakaumuksen välinen konflikti ja yhteentörmäys, joka voi aiheuttaa ahdistusta monelle ihmiselle.

Juridista sukupuolta vaihtaneilla on jo nykyään laillinen oikeus oleskella naisten julkisissa suihkutiloissa, esimerkiksi Suomessa ja Yhdysvalloissa. Tilanne on kuitenkin rauhallinen, eikä tällaista tapahdu kovin paljon. Joskus tapahtuu, ja silloin jotkut ihmiset voivat kokea tilanteen ahdistavana.⁷⁹ Jotkut trans-ihmiset arvioivat tätä asiaa ehkä itsekin, että jos erilaisten vakaumusten välisiä yhteentörmäyksiä toteutuu yhteiskunnassa paljon, se voi johtaa heihin kohdistuvan paheksunnan ja kriittisen julkisen keskustelun lisääntymiseen.⁸⁰

Kenelle julkiset ”naisten” suihkutilat on tarkoitettu? Onko ne tarkoitettu Gx-henkilöille: vain varhaislapsuudesta asti kehotyypiltään tytöille? Vai Xgx-henkilöille: myös varhaislapsuudesta asti pojille, joiden penis ympäristöineen on muotoiltu vaginan alueen näköiseksi? Vai Xw-henkilöille: kaikille joiden juridinen sukupuoli on ”nainen”, riippumatta kehotyypistä ja sosiaalisesta olemuksesta? Tämä on käynyt epäselväksi, koska suihkutilan ovessa ei lue Gx, Xgx eikä Xw, vaan siihen on kirjoitettu sana ”naiset”, jonka merkitys on käynyt epäselväksi yhteiskunnassa. Ihmiset ymmärtävät käsitteen monella eri tavalla.

Erilaisille vakaumuksille ja subjektiivisille kokemuksille elintilaa jättävä ratkaisu olisi sellainen, että suihkutilan oveen ei kirjoiteta ”naiset”, vaan siihen kirjoitetaan Gx, Xgx tai Xw. Siitä voisi jokainen valita, millaiseen suihkutilaan hän haluaa mennä. Sosiaalisten sukupuolien teorian kannattajat suhtautuisivat kuitenkin ehkä kielteisesti siihen, että kukaan yhteiskunnassa saisi ylläpitää suihkutiloja, jotka on tarkoitettu ”naisille” määriteltynä minkään muun vakaumuksen kautta kuin

⁷⁹ M, Anne 2020. Ikuisuuskysymys sukupuolitetuista tiloista. <https://transparentti.blogspot.com/2020/03/ikuisuuskysymys-sukupuolitetuista.html> [3.11.2022].

⁸⁰ LHB-Liitto 2022. Haastattelu: trans ja toista mieltä. <https://lhb-liitto.fi/2022/06/08/trans-ja-toista-mieltä/> [24.10.2022].

heidän vakaumuksensa. Tai että veronmaksajien rahoilla ylläpidettäisiin suihkutiloja, jotka palvelevat kenenkään muun elämäntarkoituksensa kuin heidän.

Trans-kehollisuuden liittyviä eettisiä kysymyksiä

Trans-kehollinen on sellainen henkilö, joka on vaihtanut kehotyyppejään kirurgisella operaatiolla: useimmiten BgW tai GbM. Henkilö saa yleensä myös hormonihoitoja, jotka muokkaavat kehoa hieman miehekkäämmäksi tai naisellisemmäksi.

Kirurginen operaatio peniksen ja sen ympäristön muotoilemiseksi vaginan alueen näköiseksi toteutettiin ensimmäistä kertaa vuonna 1931, henkilölle joka tunnetaan nimellä Dora Richter.⁸¹ Peniksen tai kivesten poistaminen tai vahingoittaminen mainitaan Raamatussakin, joskus jopa siten että se oli henkilön oma tahto. Kun Jeesus sanoo, että jotkut ovat tehneet itsestään eunukkeja⁸², Hän tarkoittaa tätä:

5 Moos. 23:1 "[kivekset] murskaamalla vahingoitettu ja penikseltään irtileikattu"⁸³

Tässä Jeesuksen ja fariseusten välisessä keskustelussa on kyse sukuelinten seksuaalisen toimintakyvyn poistamisesta tai heikentämisestä pysyvästi, muinaisen aikakauden kirurgisilla menetelmillä. Tämä aihe on ymmärrettävästi niin arkaluontoinen ja ahdistuneita tunteita herättävä, että Raamatun kääntäjillä on ollut tapana kiertää tällaiset tarkemmat yksityiskohdat mahdollisimman kaukaa. Vuoden 1938 kirkkoraamattu kääntää Jeesuksen mainitsemat "eunukit" varovaisella kiertoilmauksella "avioon kelpaamattomia". Vuoden 1992 kirkkoraamattu on vieläkin runollisempi, ja sanoo että nämä ihmiset "ovat ottaneet osakseen naimattomuuden". Myös moni englanninkielinen käännös käyttää vastaavia kiertoilmauksia.⁸⁴

Tällaiset käännökset ovat armollisia lukijan mielikuvituksen kannalta, mutta teologisesti ne ovat virheellisiä, koska ne sisältävät vihjauksen, että henkilö voi olla Jumalan mielestä

⁸¹ Wikipedia 2022. Dora Richter. https://en.wikipedia.org/wiki/Dora_Richter [25.10.2022].

⁸² Uusi Testamentti. Matteus 19:12.

⁸³ Hapreaksi: "pézûa-dakkâ û kërût-şofkâh"

⁸⁴ Biblehub noin 2010. Matthew 19:12. <https://biblehub.com/matthew/19-12.htm> [10.11.2022].

”avioliittoon kelpaamaton”. Raamatun alkuteksti ei sisällä tällaista ajatusta. Mooseksen laki ei kiellä avioliiton solmimista keneltäkään kehon tai sukuelinten ominaisuuksien perusteella. Ei myöskään sarisilta. Ajatus siitä, että itsestään eunukin tehnyt ei aio koskaan solmia avioliittoa, ei ole myöskään itsestäänselvyys. Seksittömän tai muuta kuin tyyppillistä seksiä sisältävän avioliiton mahdollisuus jää edelleen jäljelle.

Ajatus siitä, että joku tekisi itsestään eunukin, herättää raskaita filosofisia ja moraalisia pohdintoja, koska paluuta takaisin entiseen kehoon ei ole, ainakaan siten että kaikki toimii kuten ennenkin, ja näyttää samalta kuin ennenkin. Entä jos henkilö katuu myöhemmin? Onko tällainen ratkaisu tehty täydessä ymmärryksessä ja tervejärkisenä? Raamattu ei mainitse, että Jeesus olisi paheksunut asiaa, tai selittänyt siihen liittyviä eettisiä ongelmia. Itsestään eunukin tehneet ihmiset mainitaan kertomuksessa vain ohimennen, sivulauseessa.

Myös kehotyypin vaihtaminen on radikaali prosessi, johon liittyy osittain samanlaisia ja osittain erilaisia filosofisia ja moraalisia pohdintoja. Yhteistä näille operaatioille on se, että henkilön sukuelimiä vaurioitetaan kirurgisesti, ja ne menettävät osan toimintakyvystään. Mutta eivät kaikkea toimintakykyään, kehotyypin vaihtamisen kohdalla.

Tästä aiheutuu toisenlaisia moraalisia pohdintoja, kun henkilö ei luovu kyvystä seksuaaliseen toimintaan, vaan sukuelimiä muokataan esteettiseltä olemukseltaan vastakkaisen kehotyypin kaltaiseksi. Sukuelinten toimintaperiaate säilyy kuitenkin alkuperäisenä, sen kudoksen osalta, joka niistä jätetään jäljelle. Tavoitteena on jatkaa aktiivista seksielämää vastakkaisen kehotyypin roolissa.

On vaikea selittää henkilön kaipuuta kehotyypin vaihtamiseen ilman viittauksia tuntemuksiin ja ajattelutapoihin, jotka ovat ristiriidassa Raamatussa esitetyn maailmankuvan tai seksuaalisen etiikan kanssa. Tämä ei kuitenkaan estä henkilöä osallistumasta kristinuskon harjoittamiseen, jos hän kokee sen tarpeelliseksi, koska maailmasta löytyy paljon kirkkoja, joissa on seinät leveällä ja katto korkealla.

Kristinuskon konservatiivinen siipi tulkitsee tilannetta Raamatun kautta, ja kehotyypin vaihtamiseen väistämättä liittyvät viittaukset homoseksuaalisiin tuntemuksiin muodostavat monelle ylittämättömän esteen uskoa, että kyse voisi olla Jumalan tahdon mukaisesta ratkaisusta elämässä.

Modernin liberaalin väestön kannalta teologisilla

näkökohdilla ei ole merkitystä, mutta ilman teologista tai moraliopillista näkökulmaakin, toimenpiteen epätäydellisyys ja peruuttamattomuus herättää monissa ihmisissä huolen aiheita, jotka johtuvat käytännön syistä, eivätkä liity uskontoon mitenkään:

Ymmärtääkö kehotyyppin vaihtamista harkitseva henkilö, että hänestä ei voi tulla virheetöntä vastakkaisen kehotyyppin edustajaa, vaan hänestä tulee trans-kehollinen? Montaa eri asiaa tarkoittavien käsitteiden tahallinen käyttö ei vähennä tällaista huolta, vaan päinvastoin lisää sitä, jos mieshenkilölle kerrotaan, että hänestä voi tulla ”nainen”. Rajatusti, joidenkin ominaisuuksien osalta. Mutta termi ”nainen” tarkoittaa myös elokuvassa olevaa viehättävää näyttelijää, jota kaikki herrasmiehet kilpaa kosivat, ja jonka kaltaiseksi tämä mies haluaisi tulla unelmissaan.

Kun hänelle kerrotaan että hänestä voi tulla ”nainen”, voivatko käsitteet mennä sekaisin, ja voiko hän mieltää asian niin että hänestä voi tulla ”nainen” myös siinä merkityksessä, että hän olisi kuin se näyttelijä elokuvassa, jota kaikki heteroseksuaaliset miehet haluavat intohimoisesti? Sitä hänestä ei voi tulla. Siksi on ongelmallista ja huolestuttavaa, jos kehotyyppin vaihtamista harkitsevalle puhutaan käyttäen termejä, jotka voivat tarkoittaa myös sellaisia ominaisuuksia, joista hän saattaa unelmoita, mutta joita hän ei tule saavuttamaan.

Modernin lääketieteen osaamisella on rajansa, ja on täysin selvää, että trans-kehollinen ei voi esiintyä uuden kehotyyppinsä tyypillisenä edustajana etsiessään romanttista parisuhdetta. Hän joutuu etsimään parisuhdetta melko kapeasta marginaalista sellaisia ihmisiä, joille havainto kumppanin samaa sukupuolta olevasta fyysisestä alkuperästä ei ole ongelma tietoisesti eikä alitajuisesti, seksuaalisen kiinnostuksen kannalta. Ymmärtääkö henkilö tämän realistisesti, millainen hänen sosiaalinen roolinsa tulee olemaan jatkossa?

Näin radikaalin ja peruuttamattoman päätöksen hetkellä olisi erityisen tärkeää huolehtia käsitteiden hygieniasta, jotta tiedon vastaanottaja ei voi vahingossakaan tulkita tarjotun tiedon merkitystä väärin. Käytäntö on kuitenkin päinvastainen: henkilölle puhutaan käsitteillä, jotka voivat kuulostaa hienommalta ja enemmän kuin on se todellisuus, joka pystytään toteuttamaan käytännössä.

Kehotyyppin vaihtamista harkitsevaa henkilöä todennäköisesti suojellaan moraaliselta ja ideologiselta kritiikiltä.

Puhdasoppisen ajattelun kulttuuri ja vääränlaisten mielipiteiden systemaattinen vaientaminen herättävät huolta siitä, että kehotyypin vaihtamista harkitsevalle henkilölle saatetaan tarjota vain sellaista tietoa, josta on poistettu kriittisiä näkökulmia ja huolen aiheita. Se periaate, että henkilön tulisi saada ”päättää itse”, toteutuu puutteellisemmin kuin tällaisen järjestelyn toteuttajat myöntävät itselleen, jos päätöksenteon perusteena käytettäviä tietoja on rajattu ja sensuroitu ideologisiin perustein.

Britannian kansallinen terveyslaitos NHS suosittelee lääkäreitä epäröimään ja viivyttämään kehotyypin vaihtamiseen liittyvien hoitojen aloittamista varsinkin teini-ikäisillä, koska heidän aikomuksensa vaihtaa kehotyyppiä ovat useimmiten ohimenevä vaihe elämässä.⁸⁵ Floridassa viranomaiset ovat kieltäneet kehotyypin vaihtamista edistävä hoidot alle 18-vuotiailta, koska kehotyypin vaihtamista katuvien määrä on noussut huolestuttavan suureksi.⁸⁶

On epäselvää, suojellaanko kehotyypin vaihtamista harkitsevia henkilöitä psykiatriselta diagnoosilta. Psykiatriassa tunnetaan sellainen käsite kuin ”epämuodostuneen kehonkuvan häiriö”, joka tarkoittaa, että henkilö ajattelee jonkun ruumiinosansa olevan vastenmielinen, vääränlainen tai epämuodostunut, vaikka useimpien ihmisten mielestä hänessä ei ole mitään erityistä vikaa.⁸⁷ Kaipuu kehotyypin vaihtamiseen on hieman samankaltainen tilanne: myös siinä on kyse vastenmielisyydestä, joka kohdistuu omaan kehoon. Se on kuitenkin eriytetty omaksi diagnoosin kategoriaksi, jota saatetaan kohdella suuremmalla todennäköisyydellä siten, että potilas ei ole väärässä ja fyysinen todellisuus oikeassa, vaan potilas on oikeassa ja fyysinen todellisuus on väärässä.

Ideologinen kritiikki ja vaihtoehtoisten ratkaisuiden tarjoaminen olisi henkilön oman edun mukaista, jotta hän näkee laajan yleiskuvan ja kaikki erilaiset vaihtoehdot

⁸⁵ Craig, Emily 2022. Children who think they're trans are probably just going through a 'phase', NHS says. Daily Mail. <https://www.dailymail.co.uk/health/article-11347735/NHS-says-children-say-trans-just-going-phase.html> [4.11.2022].

⁸⁶ Shaheen, Mansur 2022. Florida medical board BANS puberty blockers for minors under the age of 18. <https://publicnewstime.com/health-news/florida-medical-board-bans-puberty-blockers-for-minors-under-the-age-of-18/> [4.11.2022].

⁸⁷ Wikipedia 2022. Body dysmorphic disorder. https://en.wikipedia.org/wiki/Body_dysmorphic_disorder [4.11.2022].

perusteluineen (ilman asenteellista joidenkin vakaumusten demonisointia, joka on yleistä tätä aihetta koskevassa keskustelussa), ennen kuin hän tekee lopullisen päätöksensä.

On parempi todeta mieluummin ennen operaatiota kuin vasta sen jälkeen, että henkilön käsitys itsestään ja parhaasta tavasta elää omaa elämäänsä kestää kritiikkiä ja kaikkea sitä tietoa, jota asiasta eri tavalla ajattelevat saattavat esittää, ja josta on ehkä vaiettu niissä esitteissä, joilla operaatiota on markkinoitu hänelle.

Jälkeenpäin on turha moittia henkilöä kovin armottomasti. Tehty mikä tehty, ja joka kykenee hyväksymään sen, hyväksyköön. Hyödyllisin hetki kritiikille ja kyseenalaistamiselle on ennen lopullisen päätöksen tekemistä.

Kun kirurginen operaatio kehoittypin vaihtamiseksi on toteutettu, Mooseksen lain kannalta trans-nainen olisi sarīs, binääriseltä fyysiseltä sukupuoleltaan ilmeisesti ”mies”, jonka penis on epätyypillisen muotoinen tai puuttuu kokonaan. Tilanne ei eroa kovin paljon Jeesuksen mainitsemista vaihtoehtoista, että jotkut ”ovat tehneet itsestään sarīsin”, ja joistakin ”ihmiset ovat tehneet sarīseja”, ja jotkut ”ovat syntyneet sarīseiksi”.⁸⁸ Erittäin harvinaisissa tapauksissa (vain muutama miljoonasta syntyneestä) ihminen voi syntyä sellaisena, että hänellä on pojan keho ja pojan sukuelimet, jotka ovat erehdyttävästi tytön sukuelinten näköiset.

Emme tiedä lääketieteellisen ymmärryksen tasoa Mooseksen aikakaudella, mikä binäärinen sukupuoli sellaiselle henkilölle olisi määriteltä tuolloin: ”nainen” vai (sarīs) ”mies”. Ei ole täysin kiistatonta myöskään, kenen kanssa sellainen henkilö sai mennä naimisiin.

Kehotyyppin vaihtaminen toiseen suuntaan, tytöstä poikamaiseksi, on Mooseksen lain kannalta epämääräisempi puheenaihe. Mooseksen laki ei määrittele sarīsina kaltaista sosiaalista kategoriaa henkilölle, jonka tulkitaan olevan binääriseltä sukupuoleltaan nainen, ja jonka sukuelimet ovat epätavallisen muotoiset, tai niitä on vahingoitettu tahallisesti. Mooseksen laki ei myöskään mainitse, että seksi kahden naisen välillä olisi kiellettyä.⁸⁹ Paavali sen sijaan mainitsee tämän

⁸⁸ Uusi Testamentti. Matteus 19:12.

⁸⁹ Alpert, Rebecca T. & Brettschneider, Marla 2021. Lesbianism. The Shalvi/Hyman Encyclopedia of Jewish Women. <https://jwa.org/encyclopedia/article/lesbianism> [4.11.2022].

Uudessa Testamentissa.⁹⁰

Liberaalin yhteiskunnan kannalta tällaisilla teologisilla kysymyksillä ei ole merkitystä, ja monet ihmiset länsimaissa ovat luultavasti valmiita hyväksymään kehotyyppiä vaihtaneen henkilön uuden kehotyypkinsä edustajaksi. (Todennäköisesti poislukien henkilökohtainen romanttinen tai seksuaalinen suhde tällaiseen henkilöön, mikä edellyttäisi valmiutta käsitellä homoseksuaalisia tuntemuksia, joita useimmat ihmiset välttävät filosofisesti tai alitajuisesti, myös ilman minkäänlaista yhteyttä uskontoon tai moraalioppiin.) Heteroseksuaalisuudesta poikkeavat eroottisten mieltymysten vaihtoehdot eivät muodosta ongelmaa liberaalille valtaväestölle, niin kauan kun ne eivät kohdistu heihin itseensä konkreettisella tavalla.

Kehotyyppiä vaihtaneen henkilön läsnäolo alastomuutta sisältävissä sosiaalisissa tilanteissa, kuten yleisissä suihkutiloissa, ei luultavasti ole kovin ongelmallista useimpien ihmisten mielestä liberaalissa valtaväestössä. Alastomuuteen liittyy joka tapauksessa mahdollisuus homoseksuaalisiin tuntemuksiin, joiden tilastollinen todennäköisyys lienee paljon korkeampi kuin trans-kehollisten taholta tuleva mahdollinen eroottinen mielenkiinto. Liberaali valtaväestö lienee valmis hyväksymään tällaiset näkökohdat, suhtautumatta niihin erityisenä ongelmana. Konservatiivisesti ajattelevien kohdalla pätee periaate: ”Joka kykenee hyväksymään, hyväksyköön.”⁹¹ Joka ei kykene hyväksymään, ei hyväksy.

Trans-olemus vaihtoehtona trans-kehollisuudelle

Kirurginen menetelmä peniksen ja sitä ympäröivän alueen muotoilemiseksi vaginan alueen näköiseksi keksittiin vuonna 1931.⁹² Mitä tekivät ennen vuotta 1931 kaikki kehodysforiaa potevat ihmiset, joilla oli tarve vaihtaa kehotyyppiään kirurgisesti? Ehkä he pukeutuivat vastakkaisen sukupuolen vaatteisiin. Ryhtyivät transvestiiteiksi, tai suorastaan trans-olemukselliseksi.

Sosiaalisten sukupuolien teoriassa määritellään sellainen

⁹⁰ Uusi Testamentti. Kirje roomalaisille 1:26–27.

⁹¹ Uusi Testamentti. Matteus 19:12.

⁹² Wikipedia 2022. Dora Richter. https://en.wikipedia.org/wiki/Dora_Richter [4.11.2022].

ero transvestisuuden ja trans-olemuksellisuuden välille, että transvestiitilla on kyse roolileikistä, väliaikaisesta eläytymisestä vastakkaisen sukupuolen edustajaksi, ilman sellaista haaveilua, että hänen pitäisi olla pysyvästi vastakkaisen sukupuolen edustaja. Trans-olemuksellinen henkilö sen sijaan haluaa pysyvästi esiintyä vastakkaisen sukupuolen edustajana, mutta jostain syystä vain ulkoisen olemuksen osalta, pyrki-mättä vaihtamaan kehotyyppejä sukuelinten osalta.⁹³

Tämä voi selittyä henkilön tietoisuudella siitä, että keho-tyypin vaihtaminen ei ole mahdollista kovin täydellisesti ja virheettömästi. Henkilö saattaa olla huolissaan siitä, että hänen kykynsä seksuaalisen nautinnon kokemiseen saattaisi heikentyä, jos hän vaihtaisi kehotyyppejä. Siksi hän tyytyy rajallisempaan eläytymiseen vastakkaisen sukupuolen edusta-jaksi.

Toinen mahdollinen selitysmalli on, että biseksuaaleja vaikutteita sisältävässä homoseksuaalisuudessa naisellisem-massa roolissa oleva osapuoli haluaa korostaa omaa rooliaan, omaksumalla naisellisen sosiaalisen olemuksen pysyvästi ja julkisesti yhteiskunnassa. Jos henkilö on aiemmin eläytynyt naiselliseen rooliin vain yksityisesti ja seksisuhteen yhtey-dessä.

Sosiaalisten sukupuolien teoriassa ei yleensä pidetä hyväksyttävänä spekuloida, onko seksuaalisilla mieltymyksillä jokin rooli trans-henkilön motiiveissa. Mahdollisten motiivien sijasta puhutaan neutraalimmin vain ”kokemuksesta” tai ”tarpeesta”, jonka oletetaan kehittyneen varhaisessa lapsuu-dessa sosiaalisena rakennelmana, tai olevan syntyperäinen ominaisuus.

Muinaisina aikoina ihmiset eivät vaihtaneet kehotyyppe-ään kirurgisesti, koska he eivät tienneet että se on edes mah-dollista. Nykyään se on mahdollista, ja mahdollisuus on muo-dostanut tarpeen, ja suorastaan välttämättömyyden, jota ilman jotkut ihmiset eivät jaksaisi edes elää.⁹⁴ Luoko tarjonta ja markkinointi kysyntää? Ja kumpi tilanne on ollut parempi näille ihmisille: Muinaisen aikakauden tyyppinen tilanne, jossa heidän ainoa keinonsa toteuttaa mieltymyksiään oli pu-keutuminen vastakkaisen sukupuolen vaatteisiin? Vai

⁹³ Wiktionary 2022. Transvestite, väliotsikko Usage notes. https://en.wiktionary.org/wiki/transvestite#Usage_notes [4.11.2022].

⁹⁴ Wikipedia 2022. Gender dysphoria. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender_dysphoria [4.11.2022].

moderni tilanne, jossa he voivat muuttaa myös kehotyyppiään kirurgisesti?

Mooseksen laki ei sallinut transvestisuutta eikä trans-olemuksellisuutta.⁹⁵ Myös Paavali edellyttää stereotyyppisten erojen ylläpitämistä miesten ja naisten ulkoisessa olemuksessa.⁹⁶ Trans-olemuksellisuutta on vaikea selittää moraaliseksi ihanteeksi Raamatun perusteella, mutta voimme kuitenkin pohtia, onko trans-olemuksellisuus pienempi ongelma kuin trans-kehollisuus?

Vastakkaisen sukupuolen vaatteisiin pukeutuminen on elämäntapa, josta on mahdollista siirtyä muunlaiseen elämäntapaan täysin virheettömästi. Moraaliset panokset ovat pienempiä kuin trans-kehollisuudessa, koska päätös on mahdollista perua myöhemmin. Siksi trans-olemuksellisuuteen voi olla helpompaa suhtautua levollisesti sivusta seuraajana kuin henkilön suunnitelmiin ryhtyä trans-keholliseksi.

Jos arvoiltaan konservatiivisen perheen teini-ikäinen lapsi ilmoittaisi aloittavansa homoseksuaalisen, trans-olemuksellisen tai trans-kehollisen elämäntavan, näistä vaihtoehdoista trans-kehollisuus herättäisi todennäköisesti suurinta huolta ja ahdistusta lapsen vanhemmissa, koska siihen liittyy lopullisuuden ja peruuttamattomuuden näkökulma. Jos tähän ryhtyy, täysin virheetöntä paluuta entiseen ei ole.⁹⁷

Homoseksuaalisen elämäntavan voi aina lopettaa, jos mieli muuttuu, vaikka se onkin harvinaista. Myös trans-olemuksellisen elämäntavan voi lopettaa myöhemmin elämässä. Mutta trans-kehollisuuden peruminen virheettömästi on mahdotonta. Siksi siihen liittyy erityisen raskaita moraalisia pohdintoja, varsinkin jos on kyse teini-ikäisestä henkilöstä, joka harkitsee luopumista omasta kehotyypistään ennen kuin hän edes tietää, miltä elämä tuntuu täyden sukukypsyuden saavuttaneena tuon kehotyyppin edustajana.

Trans-olemuksellisessa elämäntavassa on se hyvä puoli, että se jättää kaikki muut vaihtoehdot täysin mahdollisiksi tulleisuutta ajatellen. Mitään ei ole menetetty lopullisesti. Jos

⁹⁵ Vanha Testamentti. 5. Mooseksen kirja 22:5.

⁹⁶ Uusi Testamentti. 1. kirje korinttilaisille 11:14–15.

⁹⁷ Farrell, Paul 2022. Girl, 17, who transitioned back from a boy reveals how puberty blockers and surgery have 'irreversibly and painfully' ruined her body as she backs Florida law blocking medical interventions. Daily Mail. <https://www.dailymail.co.uk/news/article-11001029/Do-not-transition-kids-message-former-trans-girl-17.html> [4.11.2022].

jotain on menetetty, menetys koskee vain nykyhetkeä.

Teini-ikään liittyy tosin se näkökulma, että keho muuttuu syntyperäisen sukupuolen mukaiseksi aikuiseksi kuin juna, jos sitä ei pysäytetä lääkityksellä. Päätös kehityksen pysäyttämistä on kuitenkin moraalisesti raskas, kun huomioidaan että henkilö ei edes tiedä, miltä hänestä tuntuisi aikuisena syntyperäisen sukupuolensa edustajana. Hän tekisi päätöksen asiasta sokkona, ilman tarkkaa tietoa, ja niin nuorena, että hänen ei uskota olevan vielä kypsä ostamaan edes yhtä olutta kaupasta.

Jyrkimmät negatiiviset asenteet ja ennakkoluulot yhteiskunnassa koskevat kuitenkin ehkä juuri trans-olemuksellisia henkilöitä. Varhaislapsuudesta asti miestä, joka vaihtaa juridisen sukupuolensa ”naiseksi”, ja olemukseltaan tyypillisellä tavalla miehekkäänä saapuu naisten suihkutiloihin. Tai pääsee naisten vankilaan, ja siellä saattaa pari naispuolista vankia raskaaksi.⁹⁸

Jos naisten välistä seksiä ei nähty mainitsemisen arvoisena sosiaalisena uhkakuvana Mooseksen laissa, tilanne on samanlainen nykyaikana, että useimmat naiset eivät koe ongelmaksi oleskelua alasti toisten kehotyypiltään tyttöjen kanssa. Joku heistä voi olla lesbo, kukapa sitä tietää, mutta siihen ei koeta liittyvän yhtä dramaattista uhkakuvaa kuin jos läsnä olisi joku henkilö, jolla on penis. Peniksen läsnäolo tilanteessa oli yhteinen looginen nimittäjä Mooseksen lain pakheksuissa 22:ssa seksisuhteen tyypissä.⁹⁹ Sama näyttää koskevan naisten suihkutiloja modernissa kulttuurissa.¹⁰⁰

Naipuolinen kilpauimari Riley Gaines kuvailee *The Telegraph* -lehden haastattelussa tuntemuksiaan ahdistuneiksi, kun naisten pukuhuoneeseen saapui ennalta varoittamatta 190 cm pitkä kehotyypiltään poika, joka riisui itsensä alastomaksi naisten läsnäollessa — joiden oli tarkoitus myös itse riisuutua. Pukuhuoneessa tuli hiljaista, ja Rileyn mielestä tilanne oli ”järjetön”. Jälkeenpäin hän ajatteli, miksi asioista

⁹⁸ Bellamy-Walker, Tat 2022. N.J. trans prisoner who impregnated 2 inmates transferred to men’s facility. NBC News. <https://www.nbcnews.com/nbc-out/out-news/nj-trans-prisoner-impregnated-2-inmates-transferred-mens-facility-rcna38947> [1.11.2022].

⁹⁹ Vanha Testamentti. 3. Mooseksen kirja 18:6–23.

¹⁰⁰ Milne, Amber & Savage, Rachel 2020. Explainer: J. K. Rowling and trans women in single-sex spaces: what’s the furor? Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-britain-lgbt-rowling-explainer-trfn-idUSKBN23I3AI> [1.11.2022].

päättävät ihmiset eivät ymmärrä että tämä on väärin.¹⁰¹

Tilanne on kehittymässä tällaiseksi yhteiskunnassa, että sosiaalisten sukupuolien teoriaan perustuvaa ajattelutapaa ajava ideologinen eliitti ei tunnusta sitä tavallisen kansalaisen ihmisoikeudeksi, että ihmisellä olisi oikeus välttyä erilaisten kehotyypin väliseltä seka-alastomuudelta. Jos tällainen ihmisoikeus on joskus ollut olemassa, sitä ei ole enää.

Tämä on ihmisoikeuksia kunnioittavan vapaan yhteiskunnan kannalta merkittävin kiistan aihe konservatiivisen ajattelun ja sosiaalisten sukupuolien teorian kannattajien välillä: kumman perusteella ihmiset jaetaan ryhmiin silloin kun he ovat alasti, kehotyypin vain sisäisen identiteetin perusteella? Kysytäänkö tavallisilta ihmisiltä, miltä heistä tuntuu, vai päättääkö eliitti heidän puolestaan, että niitä ihmisoikeuksia ei ole enää edes olemassa, joita he luulivat itsellään olevan?

Tämän takia trans-olemuksellisuus ei ole täysin ongelmallista muun yhteiskunnan kannalta, vaan jopa ongelmallisempaa kuin trans-kehollisuus, jos ajattelutapa on sosiaalisten sukupuolien teorian mukainen, että henkilön tulisi saada elää yhteiskunnassa samoin kuin kuka tahansa jolla on ollut tuo sosiaalinen olemus varhaislapsuudesta asti, vaikka hänen kehotyypinsä on vastakkaisen binäärisen filosofisen sukupuolen mukainen.

Kaikkien osapuolten kannalta vähiten ja tasapuolisimmin epäkohtia sisältävä ratkaisu olisi se, että alastomuutta sisältävissä tilanteissa yhteiskunta ei yritä tehdä sitä epärealistista olettamusta kansalaisten puolesta, että ihmiset kokevat luontevana oleskella alasti vastakkaisen binäärisen kehotyypin edustajan läsnäollessa. Mahdollisia tapoja ratkaista tämä ongelma on useita, joissa on jokaisessa oma painotuksensa eri osapuolien oikeuksien sekä taloudellisten kustannusten kannalta.

Yksi vaihtoehto on, että julkinen suihkutila on tarkoitettu vain yhdelle binääriselle kehotyypille: pojat (Bx/Xbx) tai tytöt (Gx/Xgx), johon voivat sisältyä kirurgisesti kehotyyppejä vaihtaneet. Muille henkilöille kuin näille varataan yhden hengen suihkukoppeja. Tämä on taloudellisesti melko pienten kustannusten vaihtoehto, koska yhden hengen suihkuja on jo

¹⁰¹ Kuisma, Lassi 2022. Naisuimari järkyttyi, kun transsukupuolinen alkoi riisuutua pukuhuoneessa – ”Yhtäkkiä koko tila hiljeni”. Iltalehti. <https://www.iltalehti.fi/muutlajit/a/c998bb01-e295-418e-b919-45c7998c2d06> [10.11.2022].

olemassa henkilökunnan käyttöön, ja trans-olemuksellisia henkilöitä on väestössä erittäin vähän. Tässä vaihtoehdossa trans-olemuksellinen henkilö oleskelisi alastomana erillään useimmista muista ihmisistä, jos hän ei halua käyttää kehotyypinsä mukaisia suihkutiloja.

Kallis mutta luultavasti paras ratkaisu olisi tarjota yhden hengen suihkukoppeja kysyntää vastaava määrä, esimerkiksi vähintään 20 prosentille kävijöistä. Suurin osa niiden käyttäjistä olisi muita kuin trans-olemuksellisia: ihmisiä, jotka haluavat olla alastomana mieluiten yksin, johtuen monenlaisista uskonnollisista, terveydellisistä tai itsetuntoon liittyvistä syistä. Teini-ikäisten keskuudessa yksityisten suihkukoppien kysyntä olisi erityisen suurta.¹⁰²

Sosiaalisten sukupuolien roolit

Sosiaalisten sukupuolien teoria lähti kehittymään vuonna 1955 seksologi John Moneyn esittämästä ajatuksesta, että sukupuolilla on stereotyyppisiä rooleja ja käyttäytymismalleja, joita voidaan tarkastella kehotyypistä riippumattomina ilmiöinä.¹⁰³ Jotkut ihmiset noudattavat vastakkaisen sukupuolen käyttäytymismalleja varsin korostetusti ja tietoisesti, varsinkin seksuaalisten vähemmistöjen keskuudessa.

Tässä kirjan luvussa on kiinnitetty paljon huomiota ihmisen sosiaaliseen olemukseen, tapaan jolla hän pukeutuu ja kaunistautuu tietylle sukupuolelle tyypillisellä tavalla. John Moneyn määrittelemä sosiaalisen sukupuolen rooli tarkoittaa kaikkea sellaista käyttäytymistä ja ajattelua, jossa voidaan havaita tilastollisesti merkittäviä stereotyyppisiä eroja sukupuolten välillä.¹⁰⁴ Esimerkiksi sitä, millaisella tyylillä ihmiset kävelevät, millaisia harrastuksia heillä on, mistä aiheista he keskustelevat spontaanisti sivullisten kanssa, tai millaisista asioista he unelmoivat. Ilmeisesti Money havaitsi tilastollisia eroja sukupuolten välillä näissä asioissa.

¹⁰² Wride, Nancy 1996. Schools Throw in the Towel on Getting Kids to Shower. Los Angeles Times. <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1996-09-25-ls-52059-story.html> [4.11.2022].

¹⁰³ Wikipedia 2022. Gender, väliotsikko History of the concept. https://en.wikipedia.org/wiki/Gender#History_of_the_concept [4.11.2022].

¹⁰⁴ Wikipedia 2022. John Money, väliotsikko Books on sexology. https://en.wikipedia.org/wiki/John_Money#Books_on_sexology [4.11.2022].

Raamatussa määritellään sukupuolille yhteiskunnallisia ja sosiaalisia rooleja, jotka ovat jopa dogmaattisia luonteeltaan. Vanhan Testamentin yhteiskunnassa miehellä oli taloudellista ja poliittista valtaa yleensä paljon enemmän kuin naisella, vaikka yksittäisiä poikkeuksiakin oli. Uudessa Testamentissa Paavali opettaa, että miehen tulee olla perheessä johtaja¹⁰⁵, ja vaimojen tulisi olla hiljaa seurakunnan kokouksessa.¹⁰⁶ Uudessa Testamentissa mahdollisesti mainitaan yksittäisiä poikkeuksia tähän periaatteeseen, naisia jotka osallistuivat opetukseen tai johtamiseen jollain tavalla.¹⁰⁷

Kerätessäni taustatietoja tätä kirjaa varten, keskustelin ihmisten kanssa kristillisillä internetin foorumeilla, ja kysyin heiltä, mitä mieltä he ovat sukupuolten rooleista parisuhteessa. Onko mies perheen pää? Suurin osa vastauksista ei noudattanut Paavalin edustamaan tyyliä, että ylin päätösvalta perheessä kuuluu miehelle, vaan useimmat vastaajat kuvailivat arkielämän tai kodinhoidon osa-alueita, joissa ”mies osaa ja mies päättää”, tai joissa ”nainen osaa ja nainen päättää”.

Nämä vakaumukselliset kristityt eivät kuvailleet selkeää valta-asetelmaa, jossa mies olisi perheessä kiistaton johtaja, ja nainen olisi kaikessa kuuliainen alamainen hänelle — vaikka mainitsin tämän Paavalin ohjeistaman periaatteen, ja kysyin ihmisiltä mielipidettä ja kokemuksia nimenomaan siitä, miten sitä noudatetaan käytännössä. Sen sijaan ihmiset kuvailivat stereotyyppisiä ja ennalta arvattavia rooleja, missä asioissa ”nainen tietää ja päättää”, ja missä asioissa ”mies osaa tämän, joten nainen älköön sotkeutuko siihen”.

Yhteiskunnassa on ammatteja ja aloja, joihin hakeutuu lähes pelkästään naispuolisia opiskelijoita ja työntekijöitä, ja on ammatteja, joihin hakeutuu lähes pelkästään miehiä. Tämäkin on kiistan aihe konservatiivisen kristillisyyden ja feminismin välillä, että monien feministien mielestä melkeinpä mitkä tahansa vakiintuneet roolit miesten ja naisten välillä perheessä tai yhteiskunnassa ovat todiste sukupuolten epätasavaruudesta.

Vakaumuksellisessa kristinuskossa on yleistä ajatella niin, että sukupuolten kuuluukin hoitaa erilaisia rooleja, niin

¹⁰⁵ Uusi Testamentti. Kirje efesolaisille 5:22–24.

¹⁰⁶ Uusi Testamentti. 1. Kirje korinttilaisille 34–35.

¹⁰⁷ Influence Magazine staff 2019. Ten Women Leaders in the Bible.

<https://influencemagazine.com/en/Practice/Ten-Women-Leaders-in-the-Bible> [4.11.2022].

perheessä kuin ehkä yhteiskunnassakin. Feministien keskuudessa melko yleinen sukupuolten roolidysforia lienee harvinaista heidän keskuudessaan, lukuunottamatta ehkä sananjuulistukseen pyrkiviä naisia, joita saattaa hieman ahdistaa jos naisia käsketään olemaan hiljaa seurakunnassa.

Raamatun käsitys naisen roolista yhteiskunnassa ei ole yhtä kunnianhimoton kuin Lähi-Idän konservatiivisen islamin ihanne kotiäidistä, joka ei käy koulua eikä osallistu yhteiskunnalliseen elämään millään tavoin. Sananlaskujen kirjassa oleva hyvän vaimon ylistys kuvailee naista, joka on opetellut ammatin, tekee työtä, ja valmistaa tuotteita kauppiaille myytäväksi. Hän ostaa maa-alueen omistukseensa rahoilla, jotka hän on itse ansainnut, ja perustaa viinitarhan. Hän puhuu viisautta ja antaa luotettavia neuvoja.¹⁰⁸

Tekijänoikeudet © 2022 Ion Mittler. Kaikki oikeudet pidätetään.

Sivuja 14 ja 31 muokattu 2024. Translitterointia alaviitteissä uudistettu 2023–2024.

¹⁰⁸ Vanha Testamentti. Sananlaskut 31:10–26.